

Neakivaizdinis VILNIUS

Nr.

21

Pagauti
Markučių vietos
dvasią

Darbas medžio
viršūnėje
Pokalbis su
arboriste

„Vandendribystė“
Žirmūnuose

Žalias Vilnius

2024 Pavasaris

Žalia – tai, kas jauna ir auga. Taip mes prisimename pradžią, nes projektas „Neakivaizdinis Vilnius“ šį pavasarį švenčia 5-tąjį gimtadienį! Todėl žaidžiame ir pavasario numerį nudažėme žaliai. Naujovių pažadame visus metus!

Žalià – ir Vilniaus, Europos žaliosios sostinės 2025-aisiais, idėja. Nuo miesto istoriją apie gamtą iki žaliųjų transformacijų tiesiog vilniečių butuose, kur visus metus auga salotos; nuo tvaraus požiūrio į arbatos gėrimą iki medžių kaip skulptūrų; nuo bendruomenių įsitraukimo į savo rajonų ateitį iki ateities profesijų kūrimo; nuo vieno žingsnio iki kitokio judėjimo po miestą.

Kaip patirti tokį žalią Vilnių? Keliaukime su gamtinių ekskursijų gidais ir geologu po miesto parkus, paupius, rajonus susipažindami su retais augalais, gyvūnais, „Natura 2000“

saugomomis teritorijomis. Ieškokime baltų žibučių ir kaimynystės ženklų Pavasario gatvėje, sapnų medžio Polocko gatvėje.

Lipkime į liepą su arboriste, žvalgykimės į mutantes tuopas ir ąžuolus senolius, o paskui šokime ant riedlentės ir skriekime – atrasime miestą, o gal net darbą. Kalbant apie naujoves, Vilniaus miestas turi ir dienos garso takelį, ir savo balsą – radiją. O paskui miklinkime kojas pažindami ledynų palikimą – Markučių rajoną su jo paveldu ir naujovėmis.

Kaip kurti tvaresnę aplinką pradedant nuo savęs? Užsiimkime „vandendirbyste“ ir užsiauginkime daržą bute Žirmūnuose. Net išgerta arbata gali virsti salotomis, o greitas 6G autobusas – ekskursijos *gidu*. Tyrinėkime miestiečių daiktų „bylas“ ir keliaukime į renginius gamtoje. Juk pavasaris!

Ledyno pakraščio sostinės takais

Rugilė Audenienė

Vilnius geologo požiūriu – miestas, suformuotas ledyno pakraštyje vykusių procesų, išgraužtas tirpsmo upių. Tikra ledyno pakraščio sostinė. Gamtos gido akys Vilnių mato kaip lietuviškų orchidėjų Kalnų

parke, šikšnosparnių Antakalnio bunkeriuose, kurklių bendrijų Neries upėje teritoriją ar miestą, kur į kavinę Šiaurės miestelyje gali atsikristi smalsus baublys. Pasivaikščiokime su gamtos tyrinėtojais!

Kurklių bendrijos žydi Neryje. Ilonos Kojelienės nuotr.

„Neseniai japoniškame sode Šnipiškėse mačiau upinių žuvėdrų pulkelį – jos retos, saugomos ir skiriasi nuo miestuose sutinkamų rudagalvių kirų“, – naujausiu atradimu pasidalija gamtos gidė, ekologė ir dėstytoja Edita Medeina.

Eidama pasivaikščioti nuo savo namų Salininkuose iki Naujininkų, ji atidžiai dairosi – taip Naujininkų miške pastebėjo retą paukštį – juodąją meletą. Vesdama ekskursijas Kalnų parke, gidė pasakoja ne tik apie pirmąsias piliis, bet ir skatina nukreipti žvilgsnį į pievas: čia galima aptikti į Lietuvos raudonąją knygą įrašytą lietuvišką orchidėją – skiautalūpį bei

smiltyninį laibėnį. Pavasarį Ežerėlių geomorfologiniame draustinyje Verkių regioniniame parke ji nufotografavo skiauterėtąjį tritoną ir retą, bet įspūdingą augalą – plikažiedį linlapį. Kai kurios iš šių vietų dėl retų, nykstančių rūšių bei gamtinių buveinių yra įtrauktos į europinės svarbos saugomų teritorijų tinklą „Natura 2000“.

„Vilnius – žalias miestas. Didžiulė vertybė, kad jame galime pasidžiaugti į „Natura 2000“ sąrašą patekusiomis itin saugomomis ir vertinamomis gamtinėmis buveinėmis, kurios išliko natūralios iki šių dienų“, – aiškina E. Medeina ir priduria, kad aptikti gamtos

vertybių lengva ir savo rajone, jeigu tik žinai, ko ieškoti.

Keliaudama Vilnios pakrante Bernardinų sode, ekologė atkreipia dėmesį į kitame krante augančias labai senas juodąsias tuopas, Pavilnių parke stebi vis atskrendantį baltąjį garnį. Sapiegų parke pastebėti vieni rečiausių vabalų Europoje – niūriaspalviai auksavabaliai. Keliaujant vaizdingomis miesto vietovėmis pietinėje Verkių regioninio parko dalyje, stebina keturi gamtiniai draustiniai. Vienas iš saugomų objektų juose – termokarstinių Ežerėlių kompleksas. Čia gamtinių ekskursijų gidė ir aptiko į mažas salamandras panašių tritonų.

Gamtos mylėtojus į *Žygekskursijas* Pavilnių regioniniame parke išvedanti gidė Asta Cėnienė visada atkreipia dėmesį į Belmonto mišką, veda per Belmonto botaninį-zoologinį draustinį, kuriame galima rasti 750 įdomių floros rūšių, retųjų didžiažiedžių rusmenų ir miškininių lelijų. „Praeiname ir per Lyglaukių geomorfologinį draustinį, turtingą atragių, arba kalvų keterų, Antakalnio pradžioje. Kai kurios kalvos tokios stačios, kad palijus tenka pakoreguoti mažrutą norint saugiai nusileisti. Žygis abipus Vilnios tuo ir ypatingas, kad, atrodo, vaikai visi šalia Senamiesčio, o randi tiek daug biologinės ir geologinės įvairovės!“ – pasakoja puslapio „Atrask savo kraštą – Lietuvos gidė“ kūrėja.

Vilniuje ji visur – Belmonte, Trakų Vokėje, Šeškinės oze, Markučiuose – sutinka stirnų. O po Vokės hidrografinį draustinį, už Mūrinės Vokės tilto, gidė Asta mėgsta pasidairyti pavasarį – jame saugomi išraiškingi vandeningosios Vokės krantai. Gegužę šios upės senvagėje galima išgirsti ir raudonpilvės kūmutės balsą.

Kur?

Kalnų, Sapiegų, Vingio, Trakų Vokės dvaro sodybos parkai, Verkių ir Pavilnių regioniniai parkai

Neries paviršiuje sukiojasi šarvuotosios skėtės – tokie laumžirgiai, duburyje uodega pliaukšteli salatis, jį iš nendryno stebi ūdra. Pavasario pabaigoje ties Skirgiškėmis sraunumose nesunku aptikti kurklių bendrijų. Ir jei pagalvojote apie vabalą – tai ne jis, o baltai žydintys vandens augalai, ant kurių lapų susidaro kalkių, pamažu byrančių į dugną ir formuojančių klintis, sluoksniai.

Neries upės šlaitas Verkių parke – ne liūdniausio adreso „Verkių 1“ vieta, bet „Natura 2000“ saugoma Vilniaus vietovė. Joje tikras miesto tyrinėtojas gali rasti upelį, vienintelį Lietuvoje suformavusį kanjono tipo šlaitus.

Pavasario pabaigoje ties Skirgiškėmis sraunumose nesunku aptikti kurklių bendrijų.

„Visuotinis mitas – kad miesto paviršius suformuotas ledynų, Vilnius yra kalvotas, nors iš tikrųjų jis duobėtas, – tikslina geologas

Ežerėlių geomorfologiniame draustinyje gyvena reti skiauterėtieji tritonai. Editos Medeinos nuotr.

Verkių parke ieškokite kanjoninio upelio, vienintelio tokio Lietuvoje. Jono Šečkaus nuotr.

Jonas Šečkus, kurio ekoturizmo agentūra „Geologo kelionės“ kviečia skaityti miesto istoriją keliaujant gamtiniais takais. – Tai nėra ledyno sustumdytas reljefas, o performuotas jau po ledynmečio, tekančių upių išgraužos mums jį sukūrė.“

Penki atslinkę ledynai tirpo, upės didžiule vandens jėga graužėsi gilyn, išnešė jų nuosėdas, nuogulas – Vilniaus nelygumai susidarė per gana trumpą laiką – keliolika tūkstančių metų. Sostinės paviršius, pasak geologo Jono, išskirtinis Lietuvoje: „Tai miestas, kurį vadinčiau ledyno pakraščio sostine, nes jo paviršius suformuotas ledyno pakraštyje vykusių procesų.“

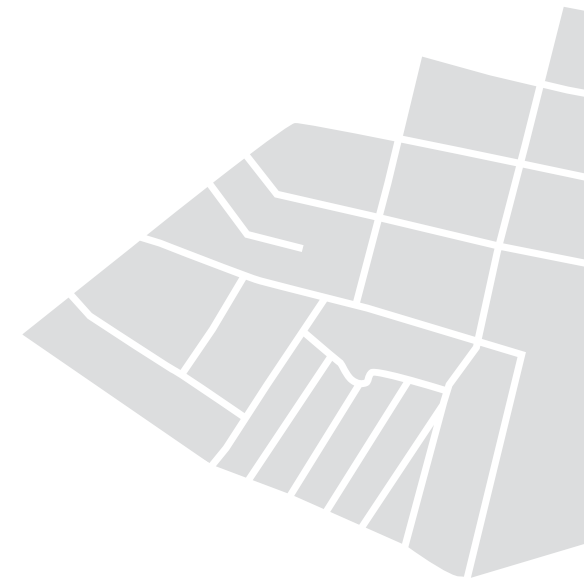
Kaip tai patirti? Nuo Verkių malūno kilkite viršun, dairkitės tiltuko – ties juo į Verkę įteka bevardis upelis. Einant juo, pavasarį džiugiai apsemiančiu kojas iki pusės blauzdų, rasite kanjoninį upelį, kurio 800 metrų ilgio atkarpoje pamatysite visas Lietuvos paviršiuje esančias nuosėdas ir nuogulas. „Iš abiejų upelio pusių statūs, beveik 90 laipsnių, šlaitai. Upelio slėnyje XVIII amžiuje buvo kuriamas, sakyčiau, tų laikų pramogų parkas su užtvankomis, šliuzais, tvenkinukais. Užtvankoms sugriuvus, upelis tarsi atsiima prarastą laiką, graužia abi upės puses, susiformavusios atodangos – atverstos gamtos istorijos knygos geologams“, – pasakoja gidas, pastebintis, kad dabar urbanizuotose vietose vėl atsiranda daugiau gamtinių teritorijų.

Keliaudami Neries vingiais, prieisite Plikakalnio atodangą, kuri vos žemesnė už aukščiausią Lietuvoje, 65 metrų aukščio Pūčkorių atodangą, bet geologiškai netgi įdomesnė – Pūčkorių atodangoje matome dviejų, o Plikakalnio keturių ledynmečių suformuotus darinius.

Kur?

Neries upė, šlaitai ties Verkiais ir ties Skirgiškėmis

Viena iš lietuviškų orchidėjų rūšių – plačialapė klumpaitė. Editos Medeinos nuotr.

Po kalvomis Panerių miške iškastas geležinkelio tunelis ir lenkų statyti Antakalnio bunkeriai įdomūs ne tik istorijos mėgėjams. Pavasarį juose pabunda šikšnosparniai. Ekologė Edita sako, kad šiose vietose žiemoja ne tik saugomi europiniai plačiausiai ir kūdriniai pelėausiai, bet ir keliolika kitų rūšių. Sausį gamtininkai atsargiai suskaičiuoja tūkstančius šių kailinėtų padarėlių. Atsidūrę netoli šikšnosparnių pamėgtų vietų, prisiminkite, kad nuo spalio iki balandžio vidurio jų ramybės geriau netrikdyti.

Kur?

Antakalnio bunkeriai, Aukštųjų Panerių geležinkelio tunelis

„Vilniuje turime devynis žinomus, ir kiek dar nežinomų ozų!“ – žvelgti plačiau moko geologas Jonas.

Jei norite greitai sužinoti, iš ko pastatytas miestas, keliaukite į senamiestį. Vilnius, ilgą laiką buvęs medinis, palaipsniui pradėtas statyti iš riedulių, paskui masiškai naudotos plytos, gamintos iš upių senvagėse aptiktų nuosėdų. O kaip viskas atrodė dar seniau? Pradėjus tirpti prie Vilniaus ledynams, vanduo formavo tunelius, kuriais tekėdamas išgraužė vingiuotus darinius – ozus. Taip atsirado vertingasis Šeškinės ozas, gamtinė Vilniaus įžymybė, kalvagūbris, besibaigiantis karstinės kilmės ežerėliu. „Vilniuje turime devynis žinomus, ir kiek dar nežinomų ozų!“ – žvelgti plačiau moko geologas Jonas, gyvenantis Fabijoniškėse, Šeškinės ozo pašonėje.

Nors geologija yra ir vaizduotės mokslas, bet sostinės gyventojams pamatyti ledyno pakraščio gūbrį, kurį ledynas tarsi buldozeris sustūmė prieš 18 tūkstančių metų, paprasta: tereikia važiuoti autostrada nuo Grigiškių link Kauno – nuo kalvos atsivers vaizdas į Didžiulio ežerą – tipišką ledyno pakraščiu ežeriuką. O štai kontrastingų patirčių žygyje-ekskursijoje po Markučius su gide Asta smalsuoliai patenka į Markučių kraštovaizdžio draustinį ir kojomis išmatuoja ypatingą, ledyno sustojimo vietą menantį reljefą.

Per ledynmečio sutvertas kalvas teka Riešės upelis, įdomus ne tik saugomais moliuskais, laumžirgiais, bet ir rinomis žemupyje. Rinos –

sudėtingas geologinis darinys, susiformavęs po ledynais. Kai kelių šimtų metrų ar kilometro storio ledo sluoksnis pradėjo tirpti, didžiulis kiekis vandens po juo išsiveržė į ledyno pakraštį ir suformavo išgraužas – taip atsirado gilūs ežerai, slėniai. Žalieji ežerai – irgi rinos, nors užaugę miškai paslepia jų įdubas ir kalveles. Kita vertus, į „Natura 2000“ sąrašą Žalieji ežerai įtraukti ir dėl augalijos, ir dėl vakarų taigos miškų. Panašūs vertingi miškai – ir Kryžiokų miške.

Geologas J. Šečkus sako, kad atidus žvilgsnis į gamtines vertybes turi šalutinį poveikį – įkvėpimą. Štai kodėl jo ekskursijose mėgsta dalyvauti menininkai. „Vilnius yra visuma, gamtinės, geologinės vertybės pasakoja istoriją, būdingą tik tai vietai, – apibendrina geologas ir priduria: – Šiai istorijai pakeisti kartais užtenka skruzdėlės prabėgimo.“

Kur?

**Šeškinės ozas, Riešės upelis,
Žalieji ežerai, Kryžiokų miškas**

Atraskite patys

**100 kilometrų takas aplink
Vilnių**

Šeškinės ozas. Sauliaus Žiūros nuotr. ►

leškoti pavasario – į Pavasario gatvę

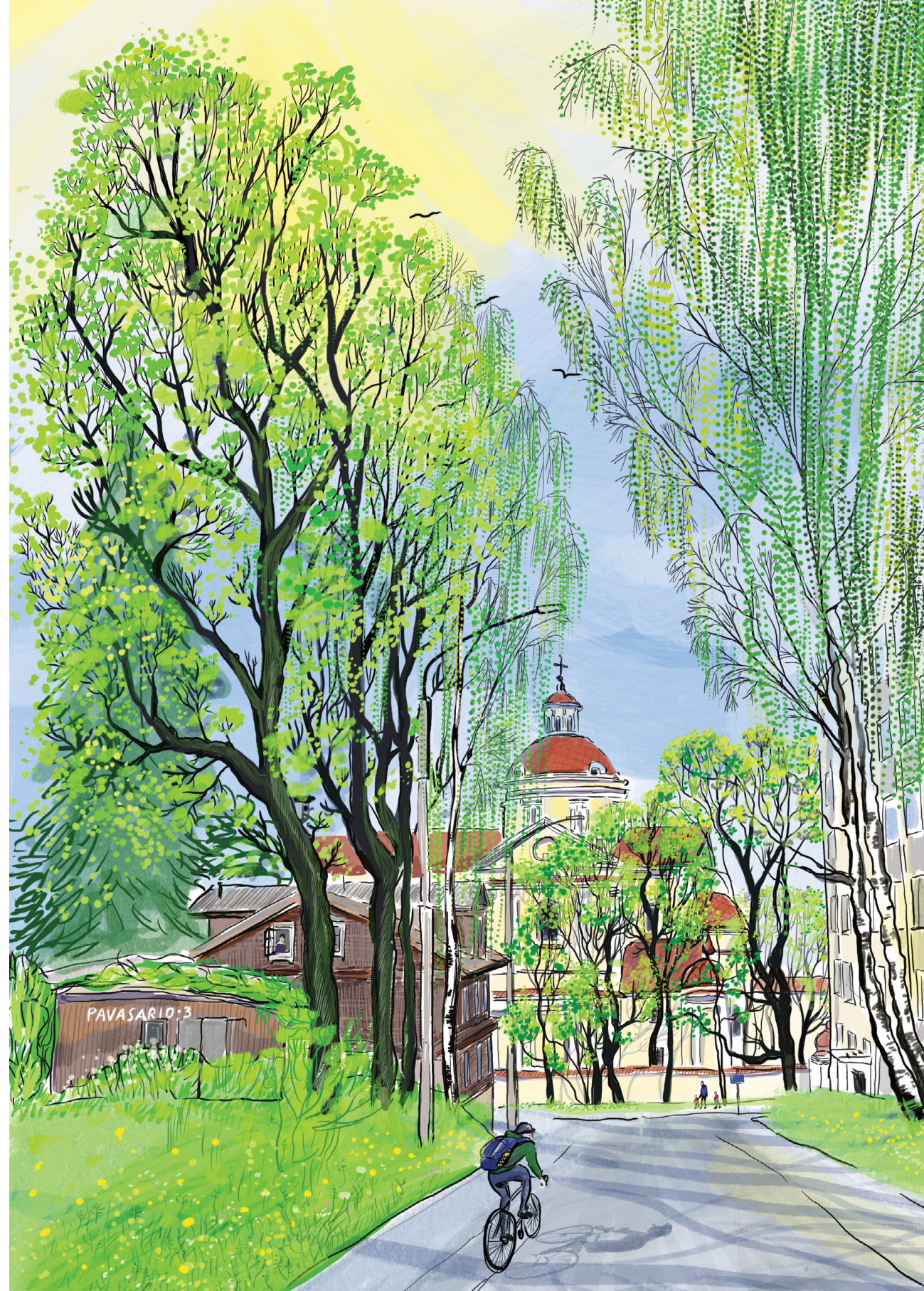
Virginija Sližauskaitė

Medilės Šiaulytės iliustracijos

Keliaujant tyrinėti Pavasario gatvės Antakalnyje, prireiks smalsumo ir... patogių batų. Einant gatve, akimirka galima pasijusti it kalnų miestelyje, o ir vietos gyventojai juokiasi – čia tarsi Vilniaus Šveicarija. Įdomi ji, žinoma, ne tik savo kalnuotumu – akį traukia medinės ir modernios architektūros kontrastai, maloniai džiugina žalumos gausa, kai kas nustemba radęs išskirtinių, baltos spalvos, žibučių.

Vos keletas žingsnių nuo automobilių, zujančių Antakalnio žiedu, gausmo bei pro Vilniaus šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčių skubančių praeivių – ir pasieki Pavasario gatvę. Ji išsyk pasirodo jaukiai rami, o keliaujant gilyn – lėto ir dėmesingo pasivaikščiojimo vertas maršrutas.

Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios kontūrai primena apie apačioje gaudžiantį miestą. ►

Pavasario gatvėje gimusi, augusi poetė ir vertėja Ramunė Brundzaitė patvirtina – čia išties jautiesi lyg oazėje: „Namą, kuriame užaugau, 1959 metais pasistatė mano seneliai. Nors buvo paprasti specialistai, inžinieriai, jiems pasisekė čia gauti sklypą ir įsikurti, šiuose namuose užaugo ir mano tėtis. Kai mano tėvai susituokė, ir toliau čia gyveno,

čia kartu su seserimi užaugome. Taip trys kartos ir gyvenome – name su daržu, vištomis, netoliese šlamančiu miškelio. Kai kada atvykėliai sakydavo, kad jausmas it kaime, – pati gerokai vėliau supratau, kad kone miesto centre taip gyventi, turėti tiek erdvės ir gamtos plotelių – ne visai įprasta.“

Išskirtinį 1906 metais statytą medinuką su ovaliu stoglangiu mėgsta piešti jaunieji dailininkai.

Paaugliškam smalsumui peržengiant gatvės ribas, kaip pasakoja poetė, pasivaikščiojimai vedavo link senamiesčio, Užupio ar Barbakano, kur praleista aibė vakarų.

„Augant Pavasario ir aplinkinėse gatvėse tapo nebeįdomu, traukdavo į centrą. Ir kaip dažnai būna,

Visas kvartalas – Pavasario, Vasaros, Rudens gatvės – su laiku įgauna vis kitokį charakterį.

tik labiau subrendus įvertini, ką turėjai ar turi, – dabar matau, kokia išskirtinė, įdomi ši gatvelė, kokia prabanga turėti tėvų namus su sodu, kuriame auga obelys, o šalimais miškelyje pavasarį galima rasti žibučių. Jų čia irgi yra neįprastų – galima apšukti keletą baltos spalvos žibučių krūmelių“, – vieną iš gatvės paslapčių išduoda R. Brundzaitė.

Ji Pavasario gatvę paliko 24-erių, tačiau dažnai čia užsuka aplankyti gimtųjų namų ir pastebi per pastarąjį dešimtmetį įvykusius pokyčius. Tarp senos statybos medinių namų matyti kiek naujesni, iškilę Nepriklausomybės pradžioje. O dabar atsiranda ir itin modernių, kuriančių ryškų kontrastą tarp laikotarpių.

Gatvės kontrastingumą pastebi ir miesto pokyčius fiksuoti nuotraukose mėgstantis architektas, urbanistas Gintautas Tiškus. Pasak jo, visas kvartalas – Pavasario, Vasaros, Rudens gatvės – su laiku įgauna vis kitokį charakterį, tad šioje vietoje itin verta pasivaikščioti.

„Čia namai įdomūs, juose atsispindi tiek konkretaus meto tradicijos, tiek gyvenimo būdas. Pavasario gatvė, keičiantis laikotarpiams, visuomet išlaikė

savo pavadinimą (lenkų laikais vadinosi *Wiosenna*, rusų – *Vesennyyaya*), kone visa buvo apstatyta sodų tipo namais. Tad čia išsiskiria tik mūrinis daugiabutis pačioje gatvės pradžioje“, – pažymi architektas.

Galbūt nė nestabtelėsite prie Pavasario g. 2 pažymėto daugiabučio. Visgi apie 1967 metais pastatytą namą žinoma, kad jis buvo skirtas sovietinės nomenklatūros atstovams, čia kurį laiką gyveno ir Algirdas Mykolas Brazauskas. Toliau žvalgantis Pavasario gatvėje, akį patraukia medinė architektūra. Pasak G. Tiškaus, čia galima rasti ir kelis medinukus, įtrauktus į kultūros vertybių registrą.

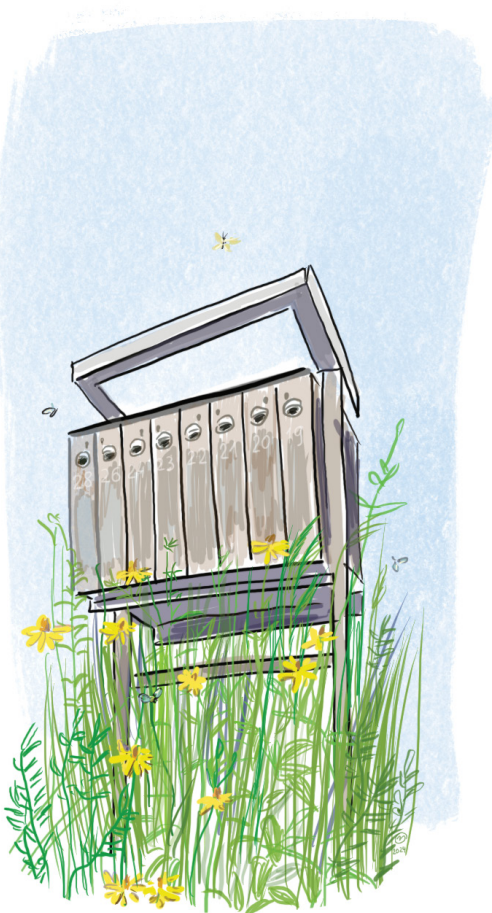
„Graziai restauruotą medinės architektūros pavyzdį pamatysite vos pažvelgę į Mykolo Kazimiero Paco g. 5 / Pavasario g. 1 pažymėtą dviejų namų kompleksą. Šių namų projektą dar XX amžiaus pirmoje pusėje parengė architektai Antanas Filipovičius-Dubovnikas ir Augustas Kleinas, sostinėje palikę ne vieną ryškų darbą. Galime numanyti, kad pirmasis, mūrinis, namų aukštas buvo skirtas komercinėms reikmėms, o likę du mediniai aukštai – gyvenamosioms“, – pasakoja urbanistas.

Kildami gatvę, išvysite romantizmo stiliaus atspindį – 12A numeriu pažymėtą medinuką, pastatytą 1896 metais. Jame gyveno išskirtinės asmenybės – 1921–1929 metais namas priklausė Danieliui ir Veronikai Alseikoms, žymiesiems Vilniaus krašto lietuvių bendruomenės veikėjams. Jų dukra – pasaulyje išgarsėjusi mokslininkė Marija Alseikaitė-Gimbutienė, archeologė, baltų ir indoeuropiečių kultūrų, Senosios Europos civilizacijos tyrinėtoja.

Pasak G. Tiškaus, dar labiau nustebins 14 numeriu pažymėtas namas: „Statytas 1906 metais. Architektas A. Fofanovas sukūrė įdomų retrospektyvizmo stilistikos su modernio elementais objektą. Kuo tai įdomu mums? Tuo, kad galime pasigėrėti išskirtine namo stogo forma ir originaliu, retai Vilniuje matomu ovalios formos stoglangiu.“

Išskirtinio medinuko nejmanoma nepastebėti. Tai patvirtina ir R. Brundzaitė, matanti, kad namo vaizdai nugula ir iš netoliese esančios Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokyklos užsukančių jaunųjų dailininkų darbuose.

Pavasario gatvė įkvepia ne tik tapyti, bet ir kurti eiles. „Kaip tai nutinka – nepaaiškinsi, bet į mano eilėraščius neretai „įsirašo“ gimtoji Pavasario gatvė

sodo ar žydinčio migdolo motyvais. Itin stiprų norą aprašyti gatvę pajutau porą kartų, gyvendama Italijoje, kur studijavau pagal mainų programą, – vis įsivaizduodavau, kaip einu gatvę, vaikštau aplink savo namus. Eilėraščio „lingua madre“, sukurto Udinės mieste, Italijoje, pirminėje versijoje tiesiogiai paminėjau Pavasario gatvę, tik vėliau šią detalę pakeičiau“, – pasakoja R. Brundzaitė.

lingua madre

*miestą-lopšį pakeitė miestas-karuselė
svetimos kalbos, kalvos,
svetimi balandžiai*

*juodbruvos moterys, susėdusios pavėsy,
mala liežuviams,
dainuoja gerkliniais balsais,
kol saulė po mūrais palenda,
tada susišaukia ir sūpuoja prieš naktį savo vaikus*

*kas vakarą šitie žmonės išjungia elektrą,
užrakina spynas,
užveria langines*

*per daug čia saulės,
per daug karščio svilina odą*

*sukepusiom lūpom, amžinu troškuliu, išdžiūvusiu
gomuriu,
liežuviu lieju žuvis – nebylius žodžius, gimusius
kovo mėnesį kōvai:
liežuviai lyg špagos, kalbos lyg kalavijai*

*skambant bažnyčių varpams ir dviračių varpeliams
miestas įsuka į karuselę,
susuka galvą, persuka gatvių rodykles,
tik Pavasario gatvės nėra*

Šiame name gyveno garsios mokslininkės Marijos Alseikaitės-Gimbutienės tėvai.

Klausant poetės akivaizdu, kad prisiminimų Pavasario gatvę paliko gausybę. Senelių statytas namas, jaukus sodas, kartu su bendruomene sodintas miškelis iš penkiasdešimties pušų tapo gražia vaikystės žaidimų erdve.

„Vaikystėje Pavasario gatvėje netrūkdavo nuotykių. Mūsų draugų ketveriukė – dvi mergaitės ir du berniukai – pasuko skirtingais keliais, visi palikome Pavasario gatvę, tačiau palaikome ryšius iki šiol. Visai neseniai vaikystės draugus sukviečiau į tėvų namus – visiems grįžti į šią gatvę, ją parodyti savo antroms pusėms – nostalgikiška, smagu“, – pasakoja poetė.

Tai, kad Pavasario gatvė buvusi šauni vaikų žaidimų erdvė, patvirtina ir gatvės gale gyvenanti Agota. Čia ji kartu su tėvais keramikais rūpinasi nedideliu savo šeimos viešbučiu „House of Sun“.

„Buvome pasiutę vaikai – žiemą pildavome ant gatvės vandenį, kad ant kalnelių susidarytų ledas, dėl to kaimynai nemenkai pykdavo. Ši kalnuota vieta, kuria ir vingiuoja gatvė, – išskirtinė, tai pastebi mūsų namuose apsistojantys svečiai, su kuriais

pasijuokiamo, kad čia – tarsi Vilniaus Šveicarija. Kai kurie svečiai, dažniausiai turistai iš užsienio, sako pasijuntantys it kalnų viešbutyje“, – teigia Agota.

Nuo pat vaikystės Pavasario gatvėje gyvenanti Agota, su meile priimanti Vilniaus svečius, prisimena ir kaimynų svetingumą: „Mintyse iškyla iš Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčios į namus grįžtančios močiutės, šventiniu laikotarpiu kaimynų organizuoti apsikeitimai lauknešėliais.“

Poetė R. Brundzaitė taip pat paliudija – senelis jai pasakojo, kad kadaise Pavasario gatvės gyventojai glaudžiai bendraudavo, organizuodavo Joninių šventes, vakarones, net poezijos skaitymus. „Artumo buvo tikrai nemažai. Džiugu, kad tiek mano tėvų karta, tiek aš kaimyniškus santykius, gal ne tokius stiprius ir artimus, bet vis dar stengiamės palaikyti“, – sako kūrėja.

Ir tarsi patvirtina gimstančią mintį – štai tokios istorijos apie bičiulystę, gyvi prisiminimai, dalijimasis kūryba ar kasdienybės patirtimis atveria net iš pažįstamos vienos ramiausios Vilniaus gatvelių įdomų gyvenimą.

Polocko gatvės sapnas

Jurga Staučienė

Vienoje centrinių Užupio gatvių „išaugęs“ medis tarsi jungia du mano mylimus miestus – Vilnių ir Budapeštą. Nuotrauka telefonu sumontuota iš dviejų kadrai – Polocko gatvės ir Dunojaus apsemto pakrantės medžio, augančio viename iš Vengrijos sostinės parkų.

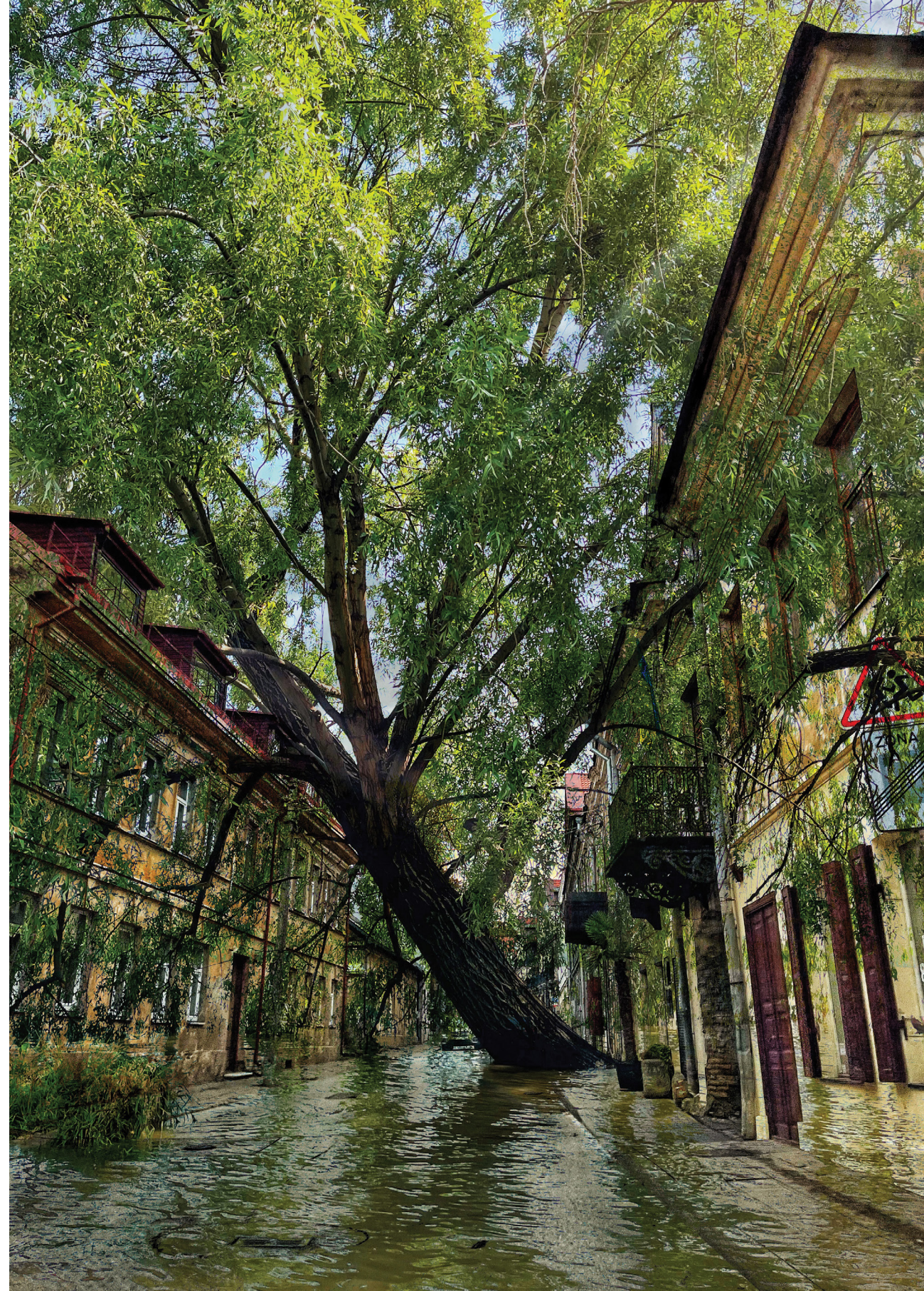
Užupy tenka praleisti nemažai laiko – vienas sūnus čia baigė mokyklą, kitas dar mokosi. Gražuolį Budapešto medį fotografavau irgi ne kartą – pusantrų metų gyvenome šiame mieste ir kone tradicija tapo kas dieną pasivaikščioti iki galingojo Dunojaus.

Budapeštas – vienas iš nedaugelio Europos didmiesčių, savo dvasia ir žalumu man primenančių Vilnių. Ten gyvendama dažnai pagalvodavau ir apie unikalų mus siejantį ryšį – Vilniaus universitetą įkūrusį Lenkijos karaliumi ir Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu tapusį Transilvanijos kunigaikštį Steponą Batorą.

Esu vilnietė. Šiame mieste gimiau, užaugau ir dar mokyklos laikais pradėjau domėtis jo spalvinga praeitimi, rinkti nuotraukų albumus, skaityti legendas, senų vilniečių pasakojimus. Todėl, kai prieš penkerius metus vyresniojo sūnaus Gintaro dėka susidomėjau fotografija, telefonu pabandžiau tiesiog įamžinti nykstančio senojo Vilniaus grožį – tarp mūrų įsispraudusius ir savo gyvenimo kelionę jau baigiančius medinukus, balose žaižaruojančias bažnyčių smailes, saulės nuolatos vis kitomis spalvomis spalvinamas senamiesčio gatveles ar miesto medžius. Retame didmiestyje taip dera mūras ir gamta – tarsi be ypatingų pastangų, ne tik nenustelbdami vienas kito, bet dar ir papildydami.

Ilgainiui tvarkydama nuotraukas supratau, kad žaidžiant formomis ir spalvomis, dėlioiant kelis kadrus vieną ant kito, net pasukant juos kitu kampu, galima atrasti tai, ko plika akimi nesimato. Tarsi sukinėtum kaleidoskopą ir kiekvieną kartą kitaip sukrisdami veidrodėliai primintų pamirštą Vilniaus istoriją. Gal tikrą, o gal ir išgalvotą. Šiuos darbus vadinu Vilniaus pasakomis ar Vilniaus sapnais, nors kai kurie jų tokie tikroviški, kad sulaukiau ne vieno klausimo, kur tokia vieta mūsų mieste yra.

Ar Užupyje tikrai auga toks medis? Vilniaus sapne – taip. ►

Darbas medžio viršūnėje

Rugilė Audenienė

Metras po metro tarp šakų – ir pakimbi medyje ties penktuoju daugiabučio aukštu. Apačioje su įrankiais budi kolega. Arboristo darbas, viena iš ateities profesijų mieste, gali atrodyti kaip romantiškas nuotykis, bet jį šalia vertėjos ir keramikės veiklų pasirinkusiai Godai Grigolytei-Lučičiūnienei tenka derėtis su aukščio baime ir net studijuoti medžių charakterius.

Pirmiausia įlipo į obelį, o paskui prasidėjo medžiai milžinai. Per darbą su miesto medžiais Goda ir patį miestą prisijaukino.

Dar vaikystėje lipdavote į medžius. Ar tapti arboriste paskatino charakteringi medžiai Žvėryne?

Rajono architektūra keičiasi ir nebeįkvepia, bet įkvepia dar išlikusi žaluma – mūsų gatvė yra beveik liepų alėja. Tačiau tos liepos, kaip mes, arboristai, sakome, „nukapotomis galvomis“ – sovietmečiu tiesiant laidus trumpintos jų viršūnės. Kai žmogui nukerta galvą, jis miršta, o medis kantri būtybė, ilgus metus žaliuoja ir sužalotas, be viršūnės.

Lipant į klevą Ševčenkos gatvėje Godą pasivijo aukščio baimė. Elenos Krukonytės nuotr.

Dirbdavau savo keramikos kambaryje, vasarą atsidarau balkoną, liepos žydi... Virš jų drikas laidai – ir tada atvažiuoja elektrikai. Prieš dešimtmetį jie dar nepaisė medžių genėjimo taisyklių – tikslas buvo išlaisvinti laidus. Jie pjausto medžius, aš plaukus raunuosi. Tada tiesiog iš dangaus iškrito arboristika – net nežinojau tokio žodžio, draugė mestelėjo: „Įstojau į apželdinimą, ten dar kažkokie arboristai yra.“ Tą patį vakarą išsiaiškinau, kad tai gyvenamųjų teritorijų medžių priežiūra, ir kitą dieną užsiregistravau į profesinius mokymus, kurie truko dvejus metus.

Arboristika – praplečiantis pasaulėvoką mokslas ir kartu gamtos terapija.

Ar dabar į Žvėryno liepas pro langą jau žiūrite kitaip?

Pradėjau situaciją matyti realesnę – anksčiau senos mano gatvės liepos atrodė tokios žalios, tai kodėl prie jų kažkas lenda?! Paskui supratau, kad jų lapija – tai stresiniai medžio ūgliai, įsitvirtinę tik žievėje, todėl juos reikia trumpinti, nes neatlaikys savo svorio.

Mokiausi apie visas Lietuvoje augančių medžių rūšis: gebu atskirti medį iš lapo, žievės, pumpuro. Būdavo, kad išvis negaliu normaliai eiti Vingio parku, stabčioju ties kiekvienu medžiu, tyrinėju, žievelę laupau, uostau – labai įdomu! Paskui apsiraminau, ieškodavau įdomesnių egzempliorių. Arboristika – praplečiantis pasaulėvoką mokslas ir kartu gamtos terapija.

Kitaip kasdien patiriu ir medžių įvairovę, pavyzdžiui, dirbdama Bernardinų, Trakų Vokės parkuose. Kai turi apeiti kiekvieną medį, supranti, kokių skirtingų jų esama. Mylimiausia miesto liepa auga Bernardinų parke, šalia vaikų žaidimų aikštelės, – pastebėjau ją tik pradėjusi ten dirbti. Tokia sena, gal 80-ties – liepa su *dredais*, sužėlusi kaip žiezula, matyt, apatinės šakos buvo aplaužytos ar apkaptos, ir ji atsiaugino papildomus „plaukus“ iki žemės. Visa susivėlus, neprižiūrėta, įspūdinga, charakteringa, juokinga, – šiek tiek ją pašukavau. Tikrai nuostabi.

Tai, ką dirbate kaip vertėja ar keramikė, lengviau įsivaizduoti, o kaip atrodo arboristės darbo diena?

Darbai tinka bet kuri metų diena – ne per šalta ir ne per karšta, nes medį gali genėti nuo 5 laipsnių šalčio, jo syvai neužšals, neišplės žaizdos, iki 25 laipsnių šilumos. Turi būti išsimiegojęs, pavalgęs, šviesios sąmonės. Kai intensyviai dirbu apie šešias valandas su pertraukėlėmis aukštame medyje, turiu būti dėmesinga šimtu procentų, nes mano rankose ir aštriame žvilgsnyje yra mano gyvybė. Pirmiausia įsivertiname šaknyno būklę, dreves, šakas ir nusprendžiame, kokį būdą atsidurti medyje rinktis – ar virvių sistema, ar keltuvu, ar laisvai lipti šakomis.

Be arboristikos mokymų, esu baigusi arboristinio vertinimo kursą – per juos įsigilinau į problemas, kurių turi medžiai. Būna, žmogus paskambina, papasakoja situaciją, tada prašome nuotraukų, vėliau važiuojame apžiūrėti medžio. Jeigu tai privati valda, situacija ne kritinė, prireikus medį genime iki 30 procentų. Jeigu tai daugiabučio kiemas, gatvė – gali prireikti leidimų, derinimų.

Arboristas aukštalipys niekada nedirba vienas – bent dviese. Vienas lipa į medį, kitas budi ant žemės, atlieka ir „stop“ juostos vaidmenį. Tam, esančiam ant žemės, tenka daug bendrauti su žmonėmis, ir tai labai svarbu – paaiškina gyventojams, kodėl ir ką mes čia tam medžiui darome.

Būna medžių, į kuriuos sunku įlipti?

Sunku nėra kriterijus, pagal kurį sprendžiame, ar lipti. Jeigu tau sunku, tai kitas įlips, yra tikrų oro akrobatų! Svarbu tik saugumas. O sunku, kai neapskaičiuoji savo jėgų. Beje, arboristikos ėmiausi ir norėdama įveikti aukščio baimę. Turėjau su ja *normaliai susi-*

bendrauti ir per ketverius metus, maniau, jau esu susitvarkiusi, bet supratau, kad ta baimė nedingsta – ji tiesiog miega, o susiklosčius tam tikroms aplinkybėms atsibunda ir pasako: tu šiandien nepasiruošusi. Tokių situacijų buvo...

Sunku, kai susiduri su kliūtimis. Yra buvę, kad kolegos lipo į ąžuolą senolį, įsitvirtino, ir staiga palei nosį pradėjo lįsti širšuolai! Teko mikliai išlėkti iš medžio.

Su patirtimi ateina supratimas. Jeigu medyje tupi varna, žiūri į akis ir tikrai neketina trauktis – tai nelipi. Kitą dieną atvažiuosi.

Pertraukėlė tarp darbų keramikos kambaryje su dukra Urte. Vidos Jonušytės nuotr.

Miesto medžiai sudaro savitą audinį su architektūra, istorija. O jei kurtumėte įdomiausių Vilniaus medžių maršrutą: liepa su dredais... Kas dar?

Esu vedusi kelias ekskursijas apie medžius, viena jų vyko Šiauriniame Žvėryne. Pirmą kartą labai jaudinausi, nes dažnai mes, arboristai, susiduriame su abejingumu, požiūriu, kad medis šiukšlina. Tąkart susirinko gal trisdešimt žmonių – taip buvo gera, kad jiems įdomu. Aplankėme Šiaurinio Žvėryno parką. Ten pirmiausia patraukia akį senolė, mutantė tuopa, jų yra išlikusių ir daugiabučių kiemuose. Neseniai ėjau Antakalnio paupiu, kur taip pat yra įspūdingų baltųjų tuopų. Jos puošia miestą, nors jau yra save pergyvenusios aštuoniasdešimtmetės senutės. Tuopas sodino po karo, kad miestas būtų kuo greičiau atželdintas – jos greitai auga, bet ir greit miršta.

Aplankėme Šiaurinio Žvėryno parką. Ten pirmiausia patraukia akį senolė, mutantė tuopa.

Ir miegamuosiuose rajonuose yra nuostabių kiemų, gatvių, kur auga seni kaštonai, seni ąžuolai, visus *parkingus* pergyvenę. Smalsus žvilgsnis padeda rasti vienetinius medžius savo rajone. Mano kolegės arboristės darželinukai jau visus medžius ir krūmelius pažįsta – koks turtingas būna jų pasivaikščiojimas lauke! Vingio parkas ir jo botanikos sodas su senolių medžių kampeliu man antri namai,

ypač kai vaikai buvo maži. Jo laukiniškumas nuostabus, žinau, kad ten gyvena pelėda.

Medžiai, kurie turi sąlygas natūraliai augti ir vystytis, savaime tampa skulptūromis, nes jų charakteris nėra žmogaus nuo pat pradžių sugadinamas. Seniausia Vilniaus liepa Saپیغų parke – tikra skulptūra, ir nors didžioji dalis jos išlūžo, tai nuostabus pavyzdys, kaip toliau gali gyvuoti medžio mikrokosmosas – mirusi mediena su visa savo gyvūnija palikta medžio augavietėje, ir skulptūra – likusi kamieno dalis – toliau keisis, išleis ūglius...

Apskritai liepa man yra jaukiausias medis. Jos šakos patogios lipti netgi be įrangos, bet ir energija tokia – ateini, įsilipi ir pasijunti kaip namuose. Yra medžių, kurių energija kitokia, pavyzdžiui, su klevais sunkiai susitariu, klevuose man ir nutinka patys sudėtingiausi dalykai.

Kokių nesutarimų pasitaiko?

Pastarąjį kartą aukščio baimė mane užpuolė dirbant būtent kleve. Tai kietmedis, jisai iš manęs ištraukia kažkokią nepriimtą esenciją. ąžuolai suteikia daug jėgos, atrodo, į mane pumpuoja energiją, galiu ir tą padaryti, ir aną, o išlipus iš ąžuolo senolio, paukšt ir plyšo meniskas – nejaučiau savo ribų. O liepoje ramu, jauku, krapštausi sau...

Planuojant miestus, verta atsižvelgti, kurie medžiai gali būti tikri „miestiečiai“. Keičiasi požiūris į augaliją, klimato kaitą, mums norisi sujungti inovacijas, patogumą, žalumą...

Prieš pusšimtį metų miestuose sodinta labai daug mažalapų liepų – toks lietuviškas, artimas širdžiai medis. Tik mažalapė liepa pagal

savo charakteristiką yra kaimo, vienkiesio medis, ne itin prisitaikiusi išgyventi miesto sąlygomis dėl oro taršos, dirvožemio skurdumo, dabar ir druskingumo. Tad šiuo metu jau sodinamos sidabrinės ar didžialapės, labiau prisitaikiusios čia išgyventi rūšys. Liepų įvairovė didžiulė Bernardinų sode, nemažai jų ir Žvėryne.

Ne viename Vilniaus skvere auga baltažiedės robinijos. Jos įtrauktos į invazinių augalų sąrašą, bet gerai jaučiasi mieste, yra kantrių kantriausios klimato kaitos kontekste, su turtinga lapija, prisitaiko prie temperatūros svyravimų ir gali žydėti du kartus per metus.

Išmanant medžių charakterius, galima sukurti tvaresnę aplinką, gražiau suformuoti žaliąsias zonas mieste.

Ar ateityje arboristo profesija bus viena iš tų, kurią noriai rinksis dabartiniai miesto paaugliai?

Labai tikiuosi. Tai fiziškai nelengva profesija, bet įsivaizduoju, kad jaunas žmogus, bent kelis kartus per savaitę įlipęs į medį ir padirbėjęs po kelias valandas, tiesiog jausis gerokai pasportavęs. Tačiau reikia ir smalsumo, ir didelio noro. Arboristo profesija ir rizikinga, bet jeigu savisaugos instinktai veikia tinkamai, nieko blogo nenutiks.

Apie kokias idėjas, kuriant žaliąsias erdves, dabar kalba arboristai?

Pasaulyje populiari, o aš tik neseniai apie ją sužinojau, „mini miško“ idėja, kurios autorius – japonas botanikas Miyawaki. Nedideliame žemės plotelyje susodinama daug vietinių medžių sodinukų, dėl konkurencijos ir gero „sugyvenimo“ jie greitai išauga.

Sukuriama labai tanki lapija. Kai esame ant išgyvenimo ribos klimato požiūriu, tai yra tinkamas miestui būdas kurti žaliąsias erdves. Vis galvoju apie šią idėją.

Pas mus jau atsirado drėgmės maišai, kabinami prie medžių, į kuriuos supilamas vanduo lėtai išteka juos laistydamas, užsienyje

jau naudojamos kietosios pralaidžios orui ir vandeniui dangos.

„Miesto ir sodo“ idėja sklandė XIX amžiuje Vilniuje. O kur dabar dairytis gražių miesto sodų?

Gražiausi miesto sodai visgi botanikos sodai. Vingio botanikos sode pilna gražių medžių

egzemplorių, senų sakurų... Taip pat turtingas Kairėnų botanikos sodas.

Gatvėje medžių komunikaciją užgožia šviestai ir garso tarša, o parkuose ir mes galime ją pajusti, žydėjimo metu fitoncidai kvėpia, ne tik atbaido vabzdžius, bet ir gydančiai žmogų veikia – štai kodėl tokiose vietose pasivaikščioję jaučiamės gerai.

Darbų įkarštyje. Už medžio slepiasi arboristikos pradininkas Lietuvoje Renaldas Žilinskas. Sauliaus Žiūros nuotr.

Riedlente per Vilnių

Viktorija Shamanas

Vilnius visuomet buvo mano svajonių miestas. Toks didelis, visko pilnas, laisvas ir gražus. Jau nuo pat vaikystės planavau, kad kai tik baigsiu gimnaziją – iškart išlėksiu į Vilnių. Ir... mano planas pavyko! Esu čia jau vienuolika metų. Šiuo metu gyvenu Naujamiesčio rajono pradžioje, Naugarduko gatvėje, nuostabioje vietoje, kur galiu greitai pabėgti nuo miesto šurmilio. O kai pasiilgstu pramogų ar nuotykių, tereikia tik nusileisti nuo kalno į patį miesto centrą. Viską, ko man labiausiai reikia, esu atradusi tiesiog vaikščiodama arba važinėdama riedlente aplink šį rajoną.

Taip suradau ir savo dabartinę darbo vietą. Važiuodama namo iš riedlenčių parko prie Baltojo tilto, aptikau jaukią Vingrių gatvelę, atsišakojusią nuo Jono Basanavičiaus gatvės pradžios. Būtent čia kaskart atsistodavau ant riedlentės ir pasileisdavau nuokalne link namų. Važiuojant mano akys vis nukrypda-vo į nedidelę jaukią plaukų dizaino studiją „Žirkliarankiai“. Pagalvodavau, kad norėčiau

čia dirbti. Po kelių mėnesių susirašiau su studijos savininke ir netrukus pradėjau. Galima vadinti tai sutapimu, bet man Vilnius atrodo toks stebuklingas, kad gali gauti tai, ko nori, tiesiog darydamas, kas tau patinka!

Ir tai ne vienintelis toks stebuklas! Lygiai taip pat, važiuodama namo iš *skeitparko*, sura-

dau grafičių parduotuvę – galeriją „Penaltee Shop“. Šios vietos neįmanoma nepastebėti, kadangi jos išorę puošia įspūdingi grafičiai. Čia dažnai rengiamos grafičio menininkų parodos, renkasi talentinga ir draugiška bendruomenė, kuri skatina gatvės meno kultūrą. Tad ir pati pradėjau lankyti „Penaltee School“ dirbtuves, norėdama labiau susipažinti su šia

Važinėdama riedlente atradau net mėgstamą darbą. Vidos Jonušytės nuotr.

kultūra ir išmokti paišyti grafičius. Ir dabar tai mano vienas mėgstamiausių užsiėmimų.

Jau beveik metus dirbu „Žirkliarankiuose“. Čia man Vilnius iš stebuklingo virsta dar ir į kūrybingą, gražų, įkvėpiantį bei jaukumui dvelkiantį miestą. Kadangi studija nėra didelė, viskas sukasi ne tik apie plaukus ir šukuosenas, bet ir apie tarpusavio ryšį. Klientai ar draugai ateina ne tik apsikirti, bet ir pasidalyti įvairiausiais gyvenimo įvykiais, atsigerti kavos, pasifotografuoti, o svarbiausia pabėgti nuo rutinos ir atsipalaiduoti kitoje aplinkoje. Smagiausia yra tai, kad kartais tas bendravimas, tiesiogine to žodžio prasme, persikelia ir už studijos durų. Anapus didelių studijos langų yra ta maža ir jauki Vingrių gatvelė, kuria vaikšto šviesūs žmonės – ne tik matau, bet ir jaučiu tą jų šviesumą ir šilumą. Neretai vienas kitą palydime žvilgsniu ir nusišypsoms ar susimuojuojame – tad senas stereotipas, kad Vilniuje žmonės per daug rimti ir nesišypsos, jau „išeina iš galiojimo“.

Viename pastate, esančiame pakeliui iš darbo į namus, gyvena labai miela ir bendraujanti kaimynė katė. Per kelerius metus taip ir nesužinojau jos vardo, bet, nepaisant to, jau turim ne vieną bendrą nuotrauką. Ši katė tarsi kokia tarpininkė kelyje tarp darbo, *skeitparko* ir namų. Būna, po darbų užrakinu studijos duris, paglostau kaimynę ir einu namo arba grįždama iš *skeitparko* pakedenu jai kailiuką. Ji man tarsi tos jaukios gatvės simbolis, reiškiantis netikėtą jaukumą ir draugiškumą. Beje, ši kaimynė gyvena ištis stebuklingoje vietoje: *bromelyje*, kur yra jos namas, visais metų laikais žaliuoja vijoklinis augalas. Tad jei kada eisite pro Vingrių gatvės penktą namą, būtinai užėikite į kiemėlį.

Kalbėdama apie šią gatvelę, negaliu nepaminėti Vingrių skvero. Tai labai turtinga miesto vieta. Šalia stovi MO muziejus, kuriame vyksta ne tik parodos, bet ir renginiai. Viso to tąsa matyti ir už muziejaus sienų, nes skvere pilna šiuolaikinio meno skulptūrų, sukurtų

Aš ir kaimynė katė, kuri gyvena paslaptینگame kiemelyje Vingrių gatvėje. Irmanto Aleliūno nuotr.

jaunosios kartos Lietuvos menininkų. Per skverą atviru kanalu teka šaltinio vanduo, ir tai ne šiaip sau šaltinis, kadaise vandenvietė aprūpindavo geriamuoju vandeniu daugybę šios Vilniaus dalies namų. Žvilgtelėkite aukštytyn – šlaituose įrengtos terasos, kur galima sustoti, prisėsti ar pasidairyti į atsiveriantį senamiestį. Skvere yra kavinukų, restoranų ir net kepyklėlė. Nusiperkame pyragėlių iš „Biržų duonos“, kavos iš „Brew“ ar „Caffeine“ ir sėdame šnekučiuotis. Atrodo, tik vienas skveras, bet tiek daug visko turi, todėl, mano akimis, jis labai turtingas!

Turėčiau išskirti riedlenčių parką prie Baltojo tilto (dar kitaip vadinamą WB). Ten pradėjau mokytis važinėti riedlente ir atlikau pirmą triuką.

Dar kitaip miestas atrodo važiuojant riedlente. Nors ir esu *skeitinimo* „pradinukė“, galiu pasakyti, kad Vilnius yra pritaikytas šiai veiklai. Dažniausiai į bordiūrus, laiptus ir šaligatvius žiūriu kaip į geometrines figūras, kurias galima išnaudoti važiuojant riedlente ar atliekant triukus.

O kalbant apie vietas, kurios yra susijusios su svarbiausiais mano gyvenimo įvykiais, išskirčiau riedlenčių parką prie Baltojo tilto (dar kitaip vadinamą WB). Ten pradėjau mokytis važinėti riedlente ir atlikau pirmą triuką, susipažinau su nuostabiais žmonėmis, su kuriais bendraujame iki šiol. Matyt, esu sentiment-

tali, kadangi kad ir kur benueičiau, visada norisi grįžti į WB – kartais galbūt ten būna „visko per daug“, tačiau ta vieta traukia.

Na, o labiausiai mane džiugina, kad Vilniuje turime du uždarus riedlenčių parkus – „Coreindoor“ ir „Kablys Skatepark“, tad klišė, kad važinėjimas riedlente sezoninis sportas, tarsi nepasitvirtina. Vienas geriausių mano atradimų – „Skate Hub“ Savanorių prospekte, erdvė, kurioje yra ne tik *skeitparkas* „Coreindoor“, bet ir patys *skeiteriai* perdirba ir gamina riedlentes, siuva rūbus ar moko kitus *skeitinti*. Atrodo, ko daugiau ir gali reikėti, kai viskas po vienu stogu!

Be riedlentės, nuo mažens mane traukė ledo ritulys. Esu iš Rokiškio miestelio, kuriame ši sporto šaka yra Nr. 1. Visuomet būdavo labai įdomu stebėti varžybas, norėjosi išbandyti ir pačiai. Pagaliau 29-tojo gimtadienio proga pasiryžau nueiti į ledo ritulio treniruotę! Atrodė, pakliuvau į kitą pasaulėlį, kuriame verda veiksmas. O jis verda „Pramogų arenoje“, kur turime dvi ledo aikšteles, viena skirta treniruotėms, o kita – varžyboms ar čiuožinėjimui ant ledo, ir „Akropolio“ ledo arenoje. Kadangi tai sezoninis sportas, įpusėjus pavasariui treniruotis persikeliamo į „Akropolį“. Pradėjusi lankytis treniruotės su Vilniaus moterų komanda „Hockey Stars“ įgijau ne tik žaidimo įgūdžių, bet ir nuostabių draugų. Su jomis dažniausiai einame žiūrėti ledo ritulio rungtynių – tai jau tapo mūsų tradicija.

Vilniaus simboliu galėtų būti lobių skrynja, kurią pravėrus – vidiniai šio miesto namų kiemeliai, pilni įdomybių, istorijų bei grožybių. Visuomet nustebina, kai juos randi.

Nakties ir dienos garso takelis

Toma Vidugirytė

Kas rūpinasi garsiniu Vilniaus nakties ir dienos fonu? Tyrinėdama jį nukeliauju į „Radio Vilnius“ patalpas Naujamiestyje. Tai nepriklausomas, visą parą Vilniaus garsus transliuojantis bendruomenės interneto radijas, subūręs daugelį didžėjų. Čia sutinku didžėjų duetą „Local girls“, tarpdisciplinines menininkes Kotryną Briedytę ir Ekviliną Milaševičiūtę. Kotryna yra „Radio Vilnius“ bendrąjį kūrėję bei kultūros ir muzikos erdvės „gallery 1986“, veikiančios buvusioje gamykloje, komunikacijos vadovė. Ekvilina – fotografė, vystanti ir edukacinę veiklą.

Merginos susipažino studijuodamos fotografiją ir medijos meną Vilniaus dailės akademijoje. „O duetas „Local girls“ gimė „Vilniaus galerijų savaitgalį“, per grupinę parodą „A Dream“, – pasakoja Ekvilina. – Net mūsų pavadinime užkoduotas lengvas svajingumas ir naivumas, kurio lydimos ir pradėjome groti. Iš pradžių vietiniame bare dalinomės mėgstama muzika su bičiuliais. Abi tada buvome panirusios į labiau selektyvią, eksperimentinę, kiek lėtesnę muziką. Dabar šia muzikos kryptimi dalinamės savo kuruojamoje radijo laidoje, per parodų atidarymus ir pamažu jaukinamės klubinę erdvę bei šokių muziką.“

Pasakodamos apie savo karjeros pradžią, merginos pabrėžia, kad kai prieš šešerius metus pradėjo groti, didžėjavimas Lietuvoje buvo gana homosocialus užsiėmimas, tačiau situacija keičiasi: „Pamažu randasi lyčių balansas, tačiau visgi Vilniaus scenoje norėtusi dar daugiau įtraukties.“

Paklaustos, kuo sužavėjo didžėjų veikla, abi dueto narės mini ryšį su auditorija per muziką. „Berods, DJ Spooky pasakė, kad didžėjus yra archetipinė figūra, egzistavusi per visą žmonijos istoriją, – didžėjumi gali būti bet kuris žmogus, derinantis socialinę situaciją su muzika. Manau, kad mus kaip duetą ir žavi būtent šis aspektas, o kartais ir tų minėtų socialinių situacijų sukėlimas tam tikru garsiniu impulsu ar sociopolitinę aplinką komentuojančiu kūrinium“, – darbo niuansus atskleidžia Kotryna.

Smagu matyti dieną vykstančius šokių renginius.

Ir abi iš karto mane taiso, kad didžėjavimo nepavadintų profesija, labiau hobiu ar saviraiškos medija. Pliusai – auditorijos grįžtamasis ryšys ir vis dar atrandami nauji žanrai, formatai.

Neriant giliau į Vilniaus naktinį gyvenimą, abi merginos jį apibūdina kaip turtingą ir spalvingą. Vilnius gali didžiuotis, kad vietinė muzikos scena sparčiai auga ir turime daug jaunų, perspektyvių talentų, kuriuos seka ir užsienio muzikos bendruomenė. „Vilniuje klausytojai turi nemažai pasirinkimų, o prie pultų kiekvieną savaitgalį stoja ne tik talentingi vietiniai didžėjai, bet tarptautinės žvaigždės, – pasakoja Ekvilina. – Taip pat labai smagu matyti dieną vykstančius šokių renginius, pavyzdžiui, populiarius vasarą Kūdrų parke „Opium Pieva“ ar Simo Slabačiausko kuruojami „Solresol“.

Toliau diskutuodamos apie Vilniaus garsus, atkreipiame dėmesį, kaip naktinis gyvenimas prikelia naujam gyvenimui apleistas miesto

erdves bei suteikia daugiau laisvės kūrėjams. „Kažkur skaičiau, kad šokių aikštelės yra nakties atsakas į apleistų miesto vietų mirtį. Manau, kad apleistų pastatų atgimimas kaip kultūros erdvių – klubų, kūrybinių studijų ar koncertinių salių – yra gana natūrali ir jau ilgai gyvuojanti tendencija. Taip pat tai puikus būdas miestui skatinti kūrėjų veiklą, turizmą bei naktinę ekonomiką“, – dalinasi Kotryna ir prideda, kad tą jau įrodė ne vienas pavyzdys: „gallery 1986“, Lukiškių kalėjimas ar kultūros centras „SODAS 2123“.

Didžėjos K. Briedytė ir E. Milaševičiūtė derina muziką su socialinėmis žinutėmis. Lauros Jaraminaitės nuotr.

Markučių vietos dvasia

Gitana Vanagaitė

Ilgą laiką Markučiai mano galvoje buvo kone utopinė, nežinia kur ir kokių pavidalu egzistuojanti vieta, be apčiuopiamų kontūrų, keista ir šiek tiek paslaptinga. Kam nors prakalbus apie šį rajoną, jo pavadinimas visuomet slėpė kažkokią sunkiai įžodinamą potekstę.

Pirmąkart į šį rajoną užsukau gal prieš dešimt metų, kai pradėjome dairytis sklypo namui. Vėlyvą lapkritį, drebiant šlapiam sniegui, nedrąsiai užvažiuome stačiai į kalną kylančią Belvederio gatve, kurios pavadinimas, išvertus iš italų kalbos, reiškia „gražus vaizdas“. Dabar ten stovi akmeninė moters skulptūra, kurią sukūrė šviesaus atminimo dailininkas Antanas Kmieliauskas, gyvenęs to kalno apačioje, Sibiro gatvėje. Nors nuo viršaus atsivėrė tikrai gražus vaizdas, tačiau šlapdriba prie kalnuoto reljefo nepratusį mano protą įgalino mąstyti kritiškai.

Kai kur dar galima pamatyti senojo akmenimis grįsto bruko. Gabijos Lunevičiūtės nuotr.

Markučiai pašaliečio akį traukia kontrastais – vienas su kitu sugyvenančiais skirtingais klodais.

Grožis dažniausiai pralaimi pragmatikai, todėl sklypo nusprendėme ieškoti gal ir ne tokioje gražioje, bet praktiškesnėje vietoje ir pavasarėjant jį nusipirkome šalia stataus šlaito, bet slėnyje. O tąkart ant Belvederio

Išskirtinės medinukų langinės. Boženos Lisovskos nuotr.

gatvės kalno gyvenanti ponija mano klausimus apie tai, kaip jie prasilenkia siauroje neasfaltuotoje gatvelėje ir kaip į ją įvažiuoja pašalus, ramiai atsakė, kad prasilenkti beveik netenka, o užvažiuoti į kalną reikia tiesiog ištvermingesnio automobilio. Ir dabar pašalus kartais matau, kaip vairuotojai „įsibėgėja“ norėdami įveikti gana statų kalną, ir jiems ne visuomet tai pavyksta iš pirmo karto...

Markučiai pašaliečio akį traukia kontrastais – vienas su kitu sugyvenančiais skirtingais klodais: šalia senųjų spalvotų dažnai apsilupusiais dažais ir senovinio šiferio lakštais dengtų medinukų su senaisiais gyventojais ir kur ne kur kudakuojančiomis vištomis ima rasti ir nauji prabangūs namai. Gatvės Markučiuose tokios pat kaip ir namai: esama asfaltuotų, kai kur dar galima pamatyti senojo akmenimis grįsto bruko, bet dažniausiai – tiesiog duobėtas žvyrkelis, vasarą keliantis dulkes, o po lietaus tampantis balų jūra, reikalaujančia iš pėsčiojo specifinių gebėjimų išlaviruoti tarp tų balų labai neišsipurvinus batų, o iš vairuotojo – nemažos kantrybės lėtai ir atsargiai tas duobes apvažiuoti.

Virš Markučių kyla lėktuvai, keistai tylu buvo tik kovidu metais, tuomet vienas pagyvenęs kaimynas skundėsi, kad kylančių lėktuvų garso jam vis dėlto trūksta, pietine Markučių riba eina geležinkelis, kuriuo važiuoja traukiniai Naujosios Vilnios kryptimi. Iš toli šviečiantys pravažiuojančių traukinių langai primena tik filmuose matytus kadrus.

Filmo vertos ir kai kurios gatvės, pavyzdžiui, jau mano paminėta Sibiro, galbūt susijusi su 1831 ir 1863 metų sukilimais ir juos sekusiomis represijomis, tremtimis. Grįžę iš tremties žmonės neturėdavo teisės apsigyventi mieste, todėl kurdavosi priemiesčiuose. Kaip yra

pasakojusi dailininkė Ramunė Kmieliauskaitė, remontuodami namą, jo palėpėje rado caro laikų laikraščių ir antrankius, dėl to, matyt, gatvė ir buvo pavadinta Sibiro.

Geografinę Markučių pradžią žymi 1946 metais pastatyto „Audėjo“ fabrikas, tiksliau jo liekanos, skaičiuojančios paskutines dienas. Nors filmininkai dar vis naudoja likusiais pastatais, bet greitai laiku ir jie bus nugriauti, kaip ir didžioji dalis ten buvusių gamyklų, o jų vietoje jau atsirado ir dar atsiras gal kiek per tankiai sustatyti daugiaaukščiai, kuriantys naują Markučių veidą. Kitoje „Audėjo“ pusėje – restauruoti ir moderniu kvartalu virtę žydų kilmės pirklio Mordechajaus Epšteino bravoro griuvėsiai. Jau greitai nebeliks ir Markučių slėptuvės-bunkerio, kur 2002–2007 metais veikė garsus alternatyvios muzikos klubas „Vault“. Ten iškilis svečių namai. Kitoje slėptuvės pusėje – trečią dešimtmetį skaičiuojanti Veslavo Pšijemski maisto prekių parduotuvė.

Toliau einant nelabai pėstiesiems patogia Subačiaus gatve, kurią senbuviai vadina „subačiove“ ir kurios nelaike Markučiais, galima ateiti į Markučių dvarą ir šalia jo žaliuojantį parką su dviem tvenkiniais, dar neseniai vandintą ten niekuomet negyvenusio Aleksandro Puškino muziejumi, o vietinių – tiesiog „puškinovke“. Markučiuose, kurie iš pradžių buvo vadinti Sakalaičiais, o vėliau gavo Svisapolės vardą, jau nuo XVI amžiaus gyveno Lietuvos kunigaikščiai ir didikai. Dabartinį medinį dviejų aukštų namą-vasarnamį ant kalvos 1867 metais pastatė geležinkelių inžinierius Aleksejus Melnikovas. Paskutinė dvaro savininkė – jo duktė Varvara. Išsiskyrusi su pirmuoju vyru, ji susituokė su jauniausiuoju Aleksandro Puškino sūnumi Grigorijumi. Nuo 1899 metų pora gyveno Markučiuose. Šei-

Kyla nauji pastatai. Svetlanos Vaščionienės nuotr.

mos kapinėse dvaro parke, šalia šv. Varvaros koplyčios, palaidoti ne tik abu sutuoktiniai, bet ir ponios Varvaros šunys.

Likusi našlė, Varvara Puškina, mėgusi prabangų gyvenimą, vis labiau klimpė į skolas, todėl ėmė pardavinėti dvarui priklausiusias žemes neturtingiems vilniečiams, taip duodama pradžią dabartiniam Markučių rajonui. Našlė pardavė daugiau nei 160 sklypų, kuriuose ir įsikūrė pirmieji gyventojai, ėmęsi statyti nedidelius vienaaukščių medinius namus. Būtent dėl jų Markučiai ir šiandien vadinami kaimu mieste: kiemuose galima pamatyti kelias daržovių lysves, juose loja šunys, kartais ištrūkstantys į gatvę, ant

palangių miega katės, kai kurie jų gyventojai dar vis naudojami vandens kolonėlėmis, o žiemą iš tų medinukų kaminų rūksta tiršti dūmai.

Dauguma Markučių gatvių yra slėniuose, jas vieną nuo kitos skiria stačių šlaitų keteros.

Vis dėlto įspūdingiausias Markučiuose yra kalvotas reljefas, lėmęs lietuvių akiai neįprastai tapybišką kraštovaizdį, kurio formas, kaip, beje, ir viso Vilniaus miesto, suformavo upių išgraužos tirpstant ledynams. Iš esmės didžioji dauguma Markučių gatvių yra slėniuose, jas vieną nuo kitos skiria stačių šlaitų keteros. Dažniausiai gatvės tarpusavyje nesusisieikia, todėl beveik neįmanoma viduryje vienos pereiti į kitą, nebent žinai slaptus į stačias kalvas kylančius ir nuo jų besileidžiančius tas gatves jungiančius takelius, kuriuos vasarą slepia aukštos žolės, o žiemą uždengia sniegas. Vienas toks siauras beveik nematomas takelis iš Pipirų gatvės kyla į kalną ir veda į jo apačioje esančią Kuprijoniškių gatvę, garsią dėl ten gyvenančių skulptorių tėvo ir sūnaus Ryšardo ir Rafalo Pieslių ir jų namą puošiančių keistų formų metalo dirbinių. Jei nežinai tų slaptų takelių ar nesi nori rizikuoti, bet norisi pamatyti visus kurios nors gatvės namus, teks ją ištiesai pereiti nuo pradžios iki galo, o paskui vėl grįžti atgal.

Kai kurios gatvės yra tiesios ir driekiasi iki pat geležinkelio pylimo, kai kurios keistai vingiuoja ir netikėtai baigiasi kokio nors namo kieme. Šis specifinis gatvių išdėstymas tik

apsigyvenus Markučiuose kėlė tam tikrų nepatogumų, nes pasukus į kokią nors gatvelę, negalėdavai žinoti, ar ji netikėtai baigsis, ar vis dėlto ja einant pavyks kur nors nueiti.

Pavasarij sužaliavus kalvoms, Markučius užlieja paukščių čiulbėjimas, alyvų, o paskui liepų kvapas, kartais į kiemą užsuka stirnų šeima, paprastai mama ir du stirniukai, ypač mėgstantys melsvių lapus, kuriems dažniausiai taip ir nepavyksta užaugti.

Apsigyvenus Markučiuose iš pradžių turėtas neapibrėžtas keistumo kontūras iš lėto ėmė įgauti apčiuopiamus ir netgi simpatiškus pavidalus, ypač juos stiprino draugiški vietos gyventojai. Nesvarbu, kad kai kurie jų mėgsta išgėrinėti ar yra nelabai tvarkingi. Bet pojūtis apie ypatingą vietos dvasią, Markučius gaubiantį *genius loci*, liko. Matyt, Markučių vietos dvasiai išskirtinumo teikia kalvotas kraštovaizdis, daug ką atveriantis, bet daug ką ir paslepiantis.

Svarbus ir per Markučius tekantis Kaukysos upelis, kurio vardo kilmė, kaip ir visų vandens telkinių, prasidedančių skiemeniu kauk-, siejasi su kauku – turtus padėdavusia sunešti mitine būtybe. O šalia Markučių tekančios Vilnios, ar pagal naujesnę vartoseną – Vilnelės, vardo kilmė siejama su vėle arba velniu. Todėl gali būti, kad šis gilusis mitinis klodas sunkiai apčiuopiamais pavidalais tebesireiškia per vietos dvasią. O šiaip, žmogaus gyvenimo pilnatvė nelabai priklauso nuo vietos, ją lemia vidaus pasaulis, kuris, pasak Juozo Tumo-Vaižganto, yra kuriamas paties žmogaus pastangomis, ir nelabai svarbu, Markučiuose, ar kur kitur.

Kalvotas reljefas žavus, nors kartais verčia pamesti plaučius ant tako. Kristinos Jonaitės nuotr.

„Vandendirbystė“ Žirmūnuose

Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke

Kažkur įprasto daugiaaukščio gūdžiausioje buto kertėje grumdosi atostogų nesulaukiantys lagaminai, sluoksniuojasi vaikų išaugti daiktai ir žaislai, rikiuojamos uogienių atsargos... O galėtų būti visai kitaip: purpurinės šviesos užlietame prieškambario kampe

tyliai ir ryžtingai kalasi pirmieji žaliojo Vilniaus daigai. Sprogstant lapams ar jiems krentant. Balkone, prieškambaryje, ant stogo ar rūsyje. Kiekvienas vilnietis turi savo žalią prieskonių ar daržovių salą... vandenyje.

Žalumynų auginimo sistemos – paprastesnės, nei gali atrodyti. Dariaus Jermalos nuotr.

„Tai visai realu. Kažkada hidroponika buvo ateities technologija, naudota tyrimams, siunčiant žmones į kosmosą. Dabar ji pritaikyta komerciniams tikslams, o netrukus kasdien bus naudojama buityje. Kitas etapas bus užauginti ką nors egzotiško“, – pasakoja bute Žirmūnuose salotų visus metus užsiauginantis vilnietis Darius Jermala. Nors jis pats „vandendirbystė“, arba augalų auginimu maistingų medžiagų prisotintame vandenyje, susidomėjo neseniai, ši jau spėjo iš hobiai virsti verslu ir netgi mokslinių tyrimų objektu.

„Vandendirbystė“ – augalų auginimas vandenyje su maistingomis medžiagomis.

Žmogus akvariume ir bendrabutyje užaugintos krevetės

Kai maždaug prieš dvejus metus Dariaus ir Rūtos Jermalų šeima su dviem mažamečiais sūnumis susiruošė į „Miesto laboratorijos“ kavinę vėlyvų sekmadienio pusryčių, nė vienas nesitikėjo, kad šis apsilankymas jiems atneš tiek įkvėpimo, naujų minčių ir veiklų.

Sapiegų rūmų ir parko komplekse Antakalnyje įsikūręs bendruomenės centras yra jauki vilniečių pamėgta susitikimų bei renginių erdvė. Tvarumo ir atvirumo naujovėms principais sukurta šio centro kavinė, o virtuvėje gaminama iš vietinių produktų, daržovių bei prieskonių, kurių patys užsiaugina visus metus. Būtent šis futuristinis vaizdelis – purpurine šviesa užlietas daržas „Miesto laboratorijos“ viduje – vilniečiui Dariui sukėlė

nostalgiją. Jis prisiminė, kaip smagiai studijų laikais knebinėdavosi prie paties suprojektuoto ir sumontuoto akvariumo, augindavo vandens augalus, žuvis ir netgi krevetes.

Nuo studijų Vilniaus Gedimino technikos universiteto Elektronikos fakultete, kur Darius įgijo moderniosios inžinerijos magistro laipsnį, buvo prabėgęs kone dešimtmetis. Bebaigiant mokslus jam su žmona Rūta gimė vaikai. Darbas, nuosavo verslo kūrimas su dviem mažais berniukais namuose bei staiga diagnozuota liga – epilepsija – jaunam vyrui nepaliko nei laiko, nei jėgų toliau siekti mokslinės karjeros. Tačiau tą įsimintą popietę Antakalnyje, anot vilniečio, jo viduje tarsi įvyko trumpasis jungimas. Diplomui atgijo noras eksperimentuoti ir susikurti nuosavą laboratoriją namuose.

Su sūnumis apžiūrėjęs „Miesto laboratorijos“ partnerių sukurtas hidroponines augalų auginimo sistemas, Darius netrukus savame biure ėmė stumdyti stalus – ruošė vietą augalų auginimo vandenyje įrenginiams. Maždaug 35 kvadratinį metrų nuomojamose patalpose jis pradėjo konstruoti iš statybinių medžiagų prekybos tinklo supirktus stelažus, įsirengė cirkuliacinę vandens tiekimo ir apšvietimo sistemas. Ar ne pernelyg sudėtinga pradžia naujokui?

„Inžinieriaus darbas – jau esamą išradimą pritaikyti prie esamų sąlygų. Šitas mąstymas man padėjo“, – pripažįsta D. Jermala ir priduria, kad jam praverė ir kitokia patirtis. Darius prisimena, kaip studijų laikais įniko tyrinėti akvariumistikos entuziastų forumą internete. „Tik reikėjo atsirinkti jame rašančius profesionalus nuo naujokų. Pastarieji dažnai prirašydavo to, ko visai nereikia daryti. Kai kurie, patikėję jais, dažnai prisidirbdavo. Kai

išsiaiškinau, kurie yra profesionalai, iš jų mokiausi“, – anoniminių forumų, kuriuos dabar pakeitė socialinių tinklų bendruomenės, laikus prisiminė vilnietis.

Taip Darius susikūrė pirmą didelį akvariumą: 325 litrų talpos stiklo „dėžėje“ netgi tilpo žmogus. Negi tokį įsitaisė bendrabučio kambaryje? „Esu vilnietis, – nusišypso tokį klausimą išgirdęs D. Jermala, – gyvenau pas tėvus, bet pažinojau studentų, kurie bendrabutyje turėjo mažų akvariumų. Iš vieno jų, gyvenančio Saulėtekio bendrabutyje, vadinamame Niujorku, ir pirkau krevetes.“

Dariui sekėsi ne tik auginti augalus, kurie tikdavo naujiems akvariumams, bet ir krevetes – jų perteklių netgi pardavdavo. Didelį akvariumą jis konstravo ne siekdamas priblokšti kitus ar verstis krevečių auginimu. Tiesiog didesnio tūrio įrenginius, paaiškina vilnietis, daug lengviau prižiūrėti nei mažus. Šią taisyklę jis pritaikė ir kurdamas savo pirmąją hidroponinę, augalų auginimo vandenyje, sistemą biure.

Įmerkti rankas į vandenį

Tik namuose D. Jermalai užsiauginti pirmųjų daržovių nepavyko. Vos susodinęs augalų daigus, jaunėlis Dovydas slapčiomis „išrėdavo“ tėčio daržą. Šį pavasarį, vyras tikisi, trejų sulaukiantis Dovydas galbūt susidomės ir auginimo, ne tik augalų retinimo procesu.

Užtat su šešiamečiu Mykolu kartu augina aitrįsias paprikas, nors pats Darius jų valgyti negali dėl sudėtyje esančio kapsaicino, kuris gali sukelti epilepsijos priepuolį. „Mums su sūnumi patinka auginti „čili pipirus“, nes jie yra labai reiklūs“, – paaiškina pašnekovas. Pačių užaugintus daigelius, žydinčias aitrįsias

paprikas, jau užmezgusias vaisius ar tik jų sėklas vilnietis parduoda savo internetinėje parduotuvėje.

Turimomis žiniomis ir patirtimi jis noriai dalijasi su kitais, veda edukacijas „Mokykis auginti“ mamoms, tėčiams ir vaikams, įvairaus amžiaus darželinukams ir moksleiviams. „Suaugusieji, ypač tėčiai, daugiausia klausinėja apie technologijas, o vaikams smagiausia įmerkti rankas į vandenį“, – skirtingus klausytojų interesus apibūdina edukatorius. Norėdamas juos labiau nustebinti, vyras su sūnumi neseniai pagamino akvaponinę sistemą, kurios apatinėje dalyje matosi plaukiojančios žuvytės.

Augalai siurbia vandenį, jo kiekis mažėja, o sistemos paviršiuje formuojasi su deguonimi reaguojančios šaknys.

Stabdanti aplinkybės ir nauji startai

Inžinerinės žinios D. Jermalai padėjo geriau apskaičiuoti kaštus ir pačiam įrengti hidroponines sistemas, tačiau naujoko paklydimų jis neišvengė. „Padariau pirmą klaidą, kai į vieną vietą susodinau daug skirtingų augalų – salotų, petražolių, agurkų. Jiems reikėjo skirtingų augimo sąlygų, – jau pokalbio pradžioje prisitarė Darius, o vėliau apibendrino patarimus pradedantiesiems: – Pradžioje siūlyčiau naudoti paprastesnę auginimo sistemą. Pats

pradėjau nuo gana sudėtingos su automatizuotu apšvietimu ir vandens tiekimu.“

Dabar Darius daržoves namie pradėtų auginti nuo mažos pasyvios hidroponinės sistemos „Kratky“, pavadintos ją kūrėjo mokslininko vardu. „Tereikia į „Kratky“ dėžę įpilti tinkamą kiekį vandens ir trąšų, įsodinti sėklas į terpes ir palikti augalus augti. Taigi augalai siurbia vandenį, jo kiekis mažėja, o sistemos viršuje formuojasi su deguonimi reaguojančios augalų šaknys.“

D. Jermala tikina, kad įtaisę apšvietimą ir aušinimą, galite pusantr mėnesio sau atostogauti, o sugrįžę ragauti bute užaugusių salotų. Jermalų šeima šviežius žalumynus: bazilikus, krapus, petražoles, sviestines salotas ir saulėgrąžų daigus, skanauja ištisus metus.

Jei patys ar su vaikais nuspręsite užsiimti „vandendirstyste“ namuose, pasiruoškite investuoti nuo keliasdešimt iki kelių šimtų eurų, priklausomai nuo to, kokio sudėtingumo sistemą pirksite. „Namie svarbu išsirinkti estetiško dizaino stelažus, o estetika kainuoja, – perspėja Darius. – Paprasti stelažai – šimtais, o gražūs gali ir tūkstantį eurų siekti. Svarbus didesnės kainos faktorius yra ir apšvietimas. Auginant horizontaliai, vienos kokybiškos lempos pakaks visiems augalams, o pasirinkus vertikalų auginimą, kiekvienam aukštui reikės atskiro apšvietimo. Augalams skirtos lempos tarnauja daug metų, bet pirmą investiciją gali kainuoti nemažai.“

Darius prieš metus su uošvės pagalba nusipirko sudėtingą ir brangią hidroponinę augalų auginimo įrangą, norėjo auginti salotas, kurias parduotų. Tačiau staiga šoktelėjus elektros kainoms, vyrą apėmė neviltis. Jis veiklą pristabdė, užtat netikėtai gavo naują

galimybę: „Kai biuro balkone tvarkiau hidroponinius šiltnamius, atvyko dvi klientės įsigyti hidroponinės įrangos. Mums pasikalbėjus, jos pasiūlė studijuoti doktorantūrą.“ Darius nedvejojo, iškart suruošė dokumentus, ir jis – jau Lietuvos agrarinių mokslų ir miškų centro doktorantas. Netrukus vilnietis pradės lyginamąjį tyrimą apie žemėje ir hidroponinėse sistemose naudojamų mineralinių trąšų poveikį augalams.

Vaikams auginimas – kaip žaidimas.
Dariaus Jermalos nuotr.

Keliaujant po japoniško maisto salas

Gintarė Židonė

Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Pilnais plaučiais įkvėpusiems gaivaus *harukaze*, arba pavasario vėjo, į ausį šnabžda *shinseikatsu*, arba naujo gyvenimo, nuojauda. Vilniečiai pavasarį pasitinka tyrinėdami maisto grožį, natūralų, bet kartu dar nepažintą skonį, atsigręždami į tvarumą ir lėtumą – į tai, kas per šimtmečius įsitvirtinę japonų kultūroje ir tampa sostinės dalimi. Ieškodami japoniškos estetikos, jos kasdienybės ženklų ir skonio patirčių, aplankėme keletą – nuo naujausios iki seniausios – japoniškų vietų.

„Sakai Ramen“ minimalizmas

Halės turgaus pašonėje įsikūrusiame ramenų bare sukasi matematikas Paulius Budrys ir IT specialistas, fotografas Jonas Vyžintas. Savininkai juokiasi, kad jei būtume Japonijoje, nė nesibodėdami šlerptume palinkę virš ramenų dubens, tačiau lietuviai santūriai valgys – po dienos darbų lėtai mėgaujasi kiekvienu kąsniu.

Šefas Paulius pilsto savo gamybos kombučią ir pasakoja, kad pirmą kartą apie rameną išgirdo prieš dešimt metų viešėdamas JAV. Dar nematęs patiekalo susižavėjo jo koncepcija, o paragavęs iškart suprato, kad šį valgys dažniau nei lietuviškus. Nuo tada virtuvėje ir prasidėjo eksperimentai – nusipirkęs paprasčiausią aparatą makaronams gaminti užsispyrė sukurti tobulo ramenų receptą. O kad

suprastų, ar priartėjo prie originalaus ramenų skonio, nuvyko į Tekančios Saulės šalį.

Būtent ten ir paaiškėjo ramenų paslaptis – tai buvo greity, sočių ir maistingų pietų alternatyva pamaitinti darbininkų klasei pokariu. Nors ramenai greitis maistas, jam pagaminti reikia laiko ir... pasiraityti rankoves – ką draugai nuo pirmos klasės, o dabar kolegos

Draugai nuo pirmos klasės, įkūrę „Sakai Ramen“, įkvėpimo rado ir japonų darbo kultūroje.

Jonas su Pauliumi ir daro kiekvieną savaitę. Tiesa, jei ne Jono tikėjimas ir raginimas imtis veiklos, Paulius gal ir nebūtų vienas pats ryžsis atidaryti restoranėlio.

Nors ramenai greitas maistas, jam pagaminti reikia laiko ir... pasiraityti rankoves.

„Sakai Ramen“ meniu minimalistinis: trijų rūšių ramenai, užkandžiai ir gėrimai. Minimalistinė ir ramenų formulė – svarbiausia makaronai ir sultinys, o visi kiti priedai – šefo fantazija ir atsakomybė. Visus ingredientus restoranėlio savininkai ruošia su meile ir atida – kaskart tenka nuluptyti po 120 marinuotų kiaušinių ir savo rankomis išminkyti kietą makaronų tešlą.

Paulius ir Jonas negaili komplimentų japonų darbo kultūrai: ši tauta su pagarba atlieka net ir menkiausią darbą, todėl abu tiki, kad viską privalu atlikti preciziškai, niekada nepraleisti jokio žingsnio, taip išlaikant patiekalų kokybę.

Kur?

Bazilijonų g. 3A

„Yugen Tea“ – net arbata gali virsti salotomis

Siaurame meniškame Jono Meko skersvėjyje, jungiančiame Vilnelės upę ir vieną pagrindinių Užupio gatvių, prieš beveik dvejus metus savo vietą rado Giedrės Prievelytės įkurta japoniškos arbatos studija. Vos peržengus slenkstį, užplūsta ramybė ir pakeri estetiškumas: šviesių tonų, aptakių formų ir natūralių medžiagų baldai, minimalistinės augalų dekoracijos, dailūs keraminiai indai – čia dera kiekvienas daiktas ir detalė.

„Yugen Tea“ istorijos siūlų kamuoliukas vyniojasi dar nuo Rytų Azijos kultūrų ir kalbų studijų, per kurias Giedrė metams išvyko į Japoniją. Būtent tada moteris suvokė, kad pasaulį įdomiausia pažinti per arbatą: ją auginant, ruošiant ir ragaujant. Iki šiol Giedrė džiaugiasi, kad po studijų atsidūrė Australijoje – ten įgijo arbatos meistrės kvalifikaciją. O įsigilinusi, kaip ruošti arbatą ir kurti jos mišinius, atkako į garsiausią Japonijos arbatos regioną Udžį ir apsisistojo viename iš arbatos ūkių. Čia kantriai mokėsi arbatos auginimo ir ruošimo subtilių. Taip iš neaprėpiamos meilės arbatai ir gimė pirmiausia elektroninė parduotuvė, o jai įkandin studija.

Kiekvieną, užsukantį į studiją, įkūrėja vadina svečiu, kuriuo bus deramai pasirūpinta, – Giedrės elegantiški judesiai ruošiant arbatą ir švelnus tembras kalbant užburiančiai ramina. Čia tarsi paaštrėja visos juslės: orą virpina garuojančių *gyokuro*, *sencha* ir kitų arbatų rūšių aromatai, bene pirmą kartą susiduriama su neįprastu penktuoju skoniu umamiu, o prisilietus prie puodelio pirštų galiukais juntami išdegto molio grūdėliai. Sakoma, kad ausį pridėjus prie arbatinuko girdėti, kaip

skleidžiasi arbatos lapeliai. Iš jų, baigus gerti arbatą, galima paprašyti paruošti... salotas. Saldžias arba sūrias.

Kokybiškos japoniškos arbatos puodelyje telpa ir lėtas vidinis monologas, ir jaukus pašnekesys su Giedre, ir japoniško gyvenimo principai – tvariai mėgautis kiekviena akimirka.

Kur?

Užupio g. 24

„Oišy Izakaya“ – smuklė po darbą

Bendras Žilvino Stumbro ir Gretos Vaitkutės projektas itin sėkmingas – jau skaičiuoja penktus metus. Abu su Tekančios Saulės šalimi susipažino skirtingai: Žilvinas, dešimt metų pradirbęs Niujorke, su draugais japonais dažnai lankydavosi tokio tipo japoniškuose baruose, o Greta, kurį laiką su tėvais gyvenusi Japonijoje, labai pamilo šį kraštą. Taip draugai, susitikę po klajonių, ir įgyvendino idėją atidaryti japonišką smuklę sostinėje.

„Oišy Izakaya“ beveik nesiskiria nuo japoniškų: vos įėję iškart už pertvaros pamatysite,

Giedrė su arbatos indais atneša ir smėlio laikrodį, kad arbatą užsiplikytume tinkamai.

kas kepama ant grotelių, lentynos prikrautos gėrimų buteliukų vien su japoniškais užrašais, o lankytojai, glaudžiai susėdę, miklina rankas valgydami lazdelėmis. Aplinka alsuoja *wabi-sabi*, japonų estetikos filosofijos, ritmu – japonai grožio ieško kasdienybėje, kuri neprivalo būti tobula.

Aplinka alsuoja *wabi-sabi*, japonų estetikos filosofijos, ritmu.

Neatsitiktinai pasirinktas pirmas smuklės pavadinimo žodis *oišy* (jp. *oishii*), reiškiantis gardu. Meniu įvairus, neįprastas ir ištis gardus – geriausia išsirinkti keletą patiekalų

ir jais dalytis su kompanija. Vienas tradiciškiausių japoniškų patiekalų *takoyaki* – tešlos rutuliukai su aštuonkoju – kepami specialioje formoje. O valgant ką nors iš *otsumami* arba *yakitori* (ant grilio ruošiamų) užkandžių, būtinai paragauti ir *tsukemono* (daržovių), pavyzdžiui, arbūzo žievelių ar bambuko ūglių.

Japonai po ilgų darbo valandų bruzda ne namo, o į *izakayā*, kur atsipalaiduoja vakarieniaudami ir plepėdami – tokią atmosferą kuria ir sostinės smuklės bendrasavininkiai.

Kur?

Trakų g. 2

„Oišy Izakaya“ beveik nesiskiria nuo japoniškų: ant grotelių kepa užkandžiai, prie staliukų glaudžiai susėdę žmonės.

„Kamikadzėje“ siūloma paragauti tradicinio kasdienio japonų maisto.

„Kamikadzė“ – Vilniaus klasika

Japonas Keishi Yamauchi su žmona Jurgita po 2011 metų Fukušimos tragedijos apsisprendė visiems laikams palikti gimtinę ir persikraustyti į Lietuvą. Tokios yra jau dešimt metų veikiančio restorano „Kamikadzė“ užuomazgos. Virtuvės šefas Keishi tvirtina, kad restorano pavadinimas išduoda dvi paslaptis: žodžio reikšmė įpareigojo imtis ryžtingų veiksmų, be kelio atgal, tačiau vyras tikėjo, kad sprendimas atneš ką nors gero, nes japoniškai *kamikaze* reiškia ir Dievo vėją.

Klientai iš lūpų į lūpas dalijasi atsiliepimais apie „Kamikadzę“, todėl vakarais čia sauskimša – kas vakarieniauja dviese, kas su visa šeima. Fone girdėti japoniška muzika – Keishi juokauja, kad grojaraštį renkasi pagal nuotaką: skamba ir popmuzika, ir rokas. Klientai jau seniai pamilę šią vietą – sienos nukabinėtos jų pieštais paveikslais japoniškais motyvais.

Tegriūva stereotipai – sušiai nėra kasdienio japonų raciono dalis. Restorano meniu idėja – šviežias maistas, kuriuo kasdien sotinasi japonai: miso sriuba, ryžiai ir mėsos ar žuvies gabalėlis. Iš pradžių virtuvė dirbdavo tol, kol išparduodavo maistą – kasdien maždaug po 100 porcijų. O štai dabar veikia ir restoranai, ir atskiras padalinys maistui išsinešti.

Keishi, paklaustas apie Lietuvą, šypsosi – jam iki šiol įspūdį palieka žmonės. Mes, lietuviai, japonui atrodome nuoširdūs, atviri, šilti ir labiau linkę padėti. Lietuvoje jis vertina mažus atstumus, gražią, saugią gamtą ir... krepšinį. Keishi nepaprastai palaiko Vilniaus „Ryto“ komandą. Japonas neatsistebi lietuvių aistra šiai sporto šakai, tarsi įrašytai mūsų genuose.

Kur?

Klaipėdos g. 1
A. Smetonos g. 3-50

Ekspedicija „Rytų ekspresu“ 6G autobusu

Maršrutą sudarė Albertas Kazlauskas

Greitasis autobusas – ne tik spartus transportas, bet ir priemonė pasiekti istorinėms miesto vietoms. Įsijungę audiogidą ir važiuodami nuo centro iki rytinių miesto pakraščių 6G autobusu, vos per pusvalandį sužinosite įdomiausių faktų apie sostinės praeitį.

6G autobusas kelionę pradeda ties seniausiu tiltu per Nerį – Žalioju. Vėliau užgriebia Žirmūnus ir Antakalnį, važiuoja keliu, kuriuo ir Lietuvos valdovai žygiavo Polocko kryptimi. Pūčkoriai stebina kraštovaizdžiu ir patrankų liejyklos bei Rokantiškių piliavietės istorija. Kelionei įsibėgėjus, jis pasiekia Naująją Vilnią – rajoną, kadaise turėjusį atskiros miesto statusą.

Neakivaizdinisvilnius.lt ir nemokamoje programėlėje „Neakivaizdinis Vilnius“ rasite visą maršrutą ir septynių pasakojimų audiogidą.

Šnipiškės ir Piromontas

Žaliojo tilto stotelė

Šnipiškių lopšys buvo prie Žaliojo tilto. Praeityje vos kirtus upę šio priemiesčio pradžią žymėjo dviejų svarbių kelių išsišakojimas. Vienas, kuriuo dabar riedame, vedė į Vilniaus Kalvarijas, dar žinomas kaip Kryžiaus kelias, iki šių dienų garsią

piligriminę vietą. Kitas kelias – tai senasis kelias į Ukmergę ir Rygą. Prie jo stūksojo Povilo Šnipkos dvaras.

Pasukę dešiniau, į Šeimyniškių gatvę, galime prisiminti mįslingą Piromonto pavadinimą. Gali būti, kad ant šios kalvos LDK laikais stūksojo Vitebsko vaivados Piro pilis. Vėliau nuostabą kėlė riogsantys jos griuvėsiai. Įspūdingas reginys nulėmė, kad vilniečiai šią vietą ėmė vadinti Piro kalnu – *Piro-mont*.

6G autobuso kelionė prasideda nuo tilto, Žaliojo vardą gavusio 1766 metais. Daumanto Savicko nuotr.

Tilto statyba Antakalnyje, 1967 m. Dail. Č. Znamierovskis. Lietuvos nacionalinis dailės muziejus. www.limis.lt

„Šokantis elnias“

Šeimyniškių stotelė

Žirmūnai sovietmečiu tapo pirmuoju stambiu gyvenamuoju rajonu dešiniajame Nerio krante. Statant daugiabučius 45 tūkstančiams naujakurių, buvo akivaizdu, kad vien Žaliojo tilto nepakaks, todėl miesto plėtotojai ėmė projektuoti naują tiltą. Dėl išraiškingo perdangos ir atramų silueto architektų bendruomenėje jis kartais vadintas „šokančiu elniu“. Beje, prieš nutiesiant tiltus žmonės tarp šių dviejų rajonų judėdavo keltais. Įdomu, kad tik pastačius šį tiltą, jis dažniau vadintas ne Žirmūnų, o Antakalnio – mat Antakalnio rajono pavadinimas labai senas, prie jo nereikėjo pratintis.

Olandų gatvė be olandų

Vasaros stotelė

Dabartinis gatvės pavadinimas – Olandų – su olandų tautybės žmonėmis nesusijęs. Paprasčiausiai vietovardžių kaitaliojami truputį apsiriko – vietovę, kuri buvo vadinama Holendernia, perkrikštijo lenkiškai *Holenderska*, vokiškai *Hollendische*, o lietuviškai – Olandų gatvė. *Holenderniomis* praeityje buvo vadinamos tam tikro tipo... karvidės. Taigi, šiame kraštovaizdyje tiršta buvo ne olandų pirklių, o vilniečių maitinančių galvijų. Nesusipratinimas, bet vis dėlto smagus!

Polocko kelias

Polocko stotelė

Dabartinėje Baltarusijoje esantis Polocko miestas kadaise buvo vienas svarbiausių visoje Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Iš Vilniaus į Polocką vedęs kelias net vadintas „druskos keliu“ – mat juo buvo gabenamos įvairios prabangos prekės. Palei šį traktą nusidriekė virtinė namų, smuklių, dvarelių, o iš jų susiformavo seniausias Vilniaus istorinis priemiestis – Užupis. Polocko gatvės pabaigą puošia bene dailiausias sostinės medinis namas – Medinės miesto architektūros muziejus.

Rokantiškių pilies hipotetinė rekonstrukcija, 2021 m. Ž. Buržinskas, A. Širvyys, M. Zacharovas. www.naujojivilnia.lt

Senasis kelias į Polocką, 1899 m. Dail. J. Kamarauskas. Lietuvos nacionalinis dailės muziejus. LNDM T 10590. www.limis.lt

Steponas Batoras

Rudens stotelė

Ką gi čia veikia Stepono Batoro vardas? Abiejų Tautų Respublikos atstovams išrinkus jį valstybės valdovu, vengro vedama lietuvių ir lenkų kariuomenė sulaukė sėkmės ir 1579 metais po įnirtingos apgulties mūsų tautiečiams pavyko atsiimti Polocką, keliolika metų buvusį rusų rankose.

Gėrėdamiesi išraiškingu kraštovaizdžiu galime prisiminti Pūčkorius. Jie kadaise garsino Lietuvą europinio lygio patrankų liejykla. Iš čia ir vietovės pavadinimas – juk liejo patrankas, kitaip tariant, *pūškas*.

Paraginsime žvelgti į dešinę ir paieškoti aukšto kalno – tai Rokantiškių piliavietė. Pasak legendų, Vilniaus prieigas saugojusi pilis čia pastatyta dar XII–XIII amžiuje ir priklausiusi Alšėnų giminei.

Kitas pasaulis

Lelijų stotelė

Administraciniu požiūriu vis dar esame Vilniuje. Vis dėlto, įveikę platų miškų ir kalvų ruožą, atsidiuriame tarsi atskirame miestelyje – Naujojoje Vilnioje. 1873-aisiais čia atsirado rimtas geležinkelio mazgas, jungėsi ir šakojosi dvi strateginės visos imperijos geležinkelio linijos: Peterburgas–Varšuva ir Liepoja–Romnai. Gyvenvietė gavo naują pavadinimą – Novaja Vileika, Naujoji Vileika arba Naujoji Vilnia. Vileika, nes prie Vilnios upės, tačiau kodėl Naujoji? Pasirodo, tiesiog Vileikos pavadinimas jau buvo užimtas – ja vadinosi miestelis dabartinėje Baltarusijoje, todėl mūsųose teko pridėti žodelį Naujoji.

Iš parko į mikrorajoną

Genių stotelė

Vilnia ir geležinkelis rajoną skaido į dvi labai skirtingas dalis. Šiaurėje gausu prieškarinio objektų – XX amžiaus pradžios namai, bažnyčia, geležinkelininkų statiniai. O štai pietuose matome daugiabučius. Čia ilgą laiką nebuvo jokių pastatų, mat XX amžiaus pradžioje didžiulė teritorija iki pat Vilnelės priklausė psichiatrinei ligoninei. Humanistinių pažiūrų įstaigos vadovybė norėjo suteikti psichinę negalią turintiems žmonėms galimybę socializuotis, todėl laukuose užveisti sodai ir daržai, įrengtas parkas.

Ligoninė Naujojoje Vilnioje atidaryta 1903 metais. Ji buvo pritaikyta 1000 ligonių, paskirstant po 200 lovų kiekvienai iš 5 ap-

linkinių gubernijų – Vilniaus, Kauno, Minsko, Gardino ir Vitebsko. Ansamblio architektūra, žvelgiant iš viršaus, turėjo priminti erelį – nors išliko ne visi pastatai, tai galima įžvelgti ir dabar.

Daugiau

**Dar trys audiomaršrutai
keliaujantiems viešuoju
transportu**

Psichiatrinės ligoninės Naujojoje Vilnioje pagrindinis fasadas. J. Ch. atvirukas. Trakų istorijos muziejus. www.limis.lt

Atsargiai – neišmeskite eksponatų!

Agnė Šimkūnaitė
Vilniaus muziejus

Dažniausiai net nesusimąstydami stengiamės kuo greičiau atsikratyti įvairių iš pirmo žvilgsnio menkaverčių smulkmenų, pavyzdžiui, parduotuvėse ar kitose įstaigose gautų kvitų. Tikrai neįtariame, kad toks daiktas galėtų atsirasti ne tik muziejaus rinkinyje, bet ir ekspozicijoje! Tačiau, tyrinėjant miesto praeitį, tokie kvitai neretai tampa bene vieninteliu liudijimu apie kadaise veikusias įstaigas ar teiktas paslaugas, pavyzdžiui, pirmąją Vilniaus degalinę Katedros aikštėje.

Kvitų ir acto butelio liudijimai

Šiuo metu Vilniaus muziejuje pristatomoje parodoje „Kaupti. Saugoti. Atskleisti. Muziejaus detektyvas“ iš pažiūros nesvarbios kasdienybės smulkmenos tampa nepažintais miesto istorijos liudininkais ir užuominomis tolimesniame „detektyviniame“ miesto praeities tyrime. Štai, pavyzdžiui, vos per plauką neišmesti ir muziejų pasiekę du tarpukarių menantys Vilniaus degalinių kvitai pasakoja apie tuo metu Vilniaus gatvėmis riedėjusias transporto priemones.

Vilniečių autoūkis po Pirmojo pasaulinio karo nebuvo labai gausus. 1921 metais mieste tebuvo 12 automobilių. 1925 metų statistika rodo, kad per kelerius metus Vilniuje pradėjo riedėti žymiai daugiau technikos: 65 privatūs automobiliai, 88 sunkvežimiai ir autobusai bei 7 motociklai. Autotransporto priemonės populiarėjant susirūpinta jų aptarnavimo infrastruktūra. 1925 metais Vilniaus miesto valdžia sudarė sutartis su keturiomis degalinių firmomis: „Nobel“, „Oleum“, „Karpaty“ ir „Mazut“. Pirmoji degalinė Vilniuje pradėjo veikti 1925 metų lapkričio 16 dieną Katedros aikštėje.

Nutolkime nuo degalinių ir užsukime į virtuvę – čia taip pat galime rasti reikšmingų istorijos liudininkų. Beveik kiekvieniuse namuose rasime acto. Vienas taip ir neatidarytas acto butelis irgi gali tapti paskata atrasti sostinės ir vienos seniausių jos įmonių istoriją. Actas, pagamintas po 1976 metų, ilgą laiką pralaukęs vilniečių bute Antakalnyje, prieš porą metų tapo Vilniaus muziejaus eksponatu. Turbūt nedaugelis atsimena, bet butelio etiketėje besipuikuojantis gamintojo pavadinimas – „Vilniaus spirito ir likerio-degutinės pramonės gamybinis susivienijimas“ – yra ne kas kita, kaip įmonės „Vilniaus degtinė“ pirmtakas.

Pirmoji degalinė Vilniuje pradėjo veikti 1925 metų lapkričio 16 dieną Katedros aikštėje.

„Vilniaus degtinės“ gamykla jau daugiau kaip 120 metų veikia toje pačioje vietoje – Panerių gatvėje. XIX amžiaus pabaigoje tuometinėje Poltavos gatvėje buvo įkurtas Valstybinis Vilniaus gubernijos vyno sandėlis. Jame buvo ne tik sandėliuojamas vynas bei spiritas, bet ir gaminami alkoholiniai gėrimai.

Tarpukariu gamyklos veikla nesustojo, tik įstaiga buvo pervadinta į „Valstybinę degtinės gamyklą Nr. 6“. Vilniui tapus Lietuvos dalimi, valstybinio spirito monopolio įmonė buvo laikoma viena moderniausių gamyklų visoje Lietuvoje.

Po karo gamyklos paskirtis nesikeitė – ir toliau gamino alkoholinius gėrimus. Ankstyvuokariu gamykla pradėjo gaminti likerius, vėliau – pilstyti kitose Sovietų Sąjungos respublikose pagamintą vyną. 1975–1976 metais prie Vilniaus gamyklos prijungtos Šalčininkų, Obelių ir Jašiūnų spirito varyklos.

Vienas įdomiausių eksponatų – šis sidabrinis portsigaras. Gintarės Grigėnaitės nuotr.

DEGALINĖS PETROL STATIONS

Pirmoji Vilniaus degalinė „Oleum“ buvo Katedros aikštėje. G. Grigėnaitės nuotr.

Muziejininkai – daiktų detektyvai

„Kaip degalinių kvitai ar acto butelis gali pasakoti tiek daug?“ – paklauskite jūs. Čia itin svarbų darbą atlieka muziejaus tyrėjai.

„Panašumų tarp policijos tyrėjo (detektyvo) ir muziejaus tyrėjo (istoriko) yra tikrai ne vienas. – pasakoja Vilniaus muziejaus tyrėjas-rinkinio kuratorius (ir vienas šios parodos kuratorių) Povilas Andrius Stepavičius. – Detalių paieška, autentiškumo tikrinimas, mėginimas pastebėti tam tikras sąsajas, nuolatinis ieškojimas, aiškinimasis, išvadų tikrinimas – tai

tik keletas bendrų taškų. Galiausiai, juk tiek policijos tyrėjai, tiek muziejininkai naudojami papildinimaisiais stiklais!“

Į muziejų patekus įvairiems, dažniausiai savo istorijos dar neturintiems daiktams, pasiraitojamos rankovės, nuo padidininimų stiklų nupučiamos dulkės ir prasideda tikrasis detektyvinis darbas. Neretai šio darbo rezultatai nustebina ir atskleidžia iki šiol nežinotas, bet svarbias su Vilniumi susijusias istorijas.

Paskui sidabrinį portsigarą

Istoriko-detektyvo darbo užkulisiais dalijasi P. A. Stepavičius: „Viena įdomiausių nagrinėtų eksponatų istorijų yra susijusi su sidabrinio portsigaru. Iš pradžių mano žvilgsnį patraukė portsigaro grožis – sidabrinis, su monograma „GD“, vidus paauskuotas. Tikrai prabangus daiktas, pagamintas tarpukariu Varšuvoje. Portsigaro viduje buvo išgraviruota dedikacija lenkų kalba, lietuviškas jos vertimas: „10-to kunigystės jubiliejaus proga savajam tėvui viršininkui Gerardui dovanoja pran[ciškonų] kongr[egacijos] broliai ir seserys. 1921 m. birželio 29 d. – 1931 m. Vilniuje“. Supratau, kad šį daiktą galima susieti su realiu asmeniu. Taip prasidėjo paieškos. Pavyko sužinoti, kad šio portsigaro savininkas – pranciškonas, kunigas Gerardas Stanisławas Domka, 1930–1946 metais buvęs Vilniaus pranciškonų vienuolyno gvardijonu. Jis kilęs iš pietryčių Lenkijos, studijavo Lvive ir Krokuvoje. Atvykęs į Vilnių, Gerardas Domka gavo dovanų ištaigingą portsigarą su monograma ir vienuolių įrašu. Karo metu kalintas Lukiškėse, Kretingoje, Panevėžiuose, Šaltupiuose. Po karo Domka buvo priverstas palikti Vilnių ir išvyko į Gdanską. Sėdėdams pranciškonėms padedant, Tėvas Gerardas į Gdanską slapta išvežė Vilniaus Aušros vartų Švč. Mergelės Marijos

paveikslą kopiją, kurią ir dabar galima išvysti Gdanskio Švč. Trejybės bažnyčios Šv. Onos koplyčioje. Pokariu Domka dirbo Gdanske, o vėliau, iki pat gyvenimo pabaigos – Gniezne.“

Kol kas muziejaus tyrėjas-rinkinio kuratorius neturi atsakymo, kada Domka prarado savo portsigarą: „Ar jis buvo atimtas per karą, ar pamestas, ar paliktas pranciškonų vienuolyne? Neretai tai yra sunkiausi, ramybės neduodantys klausimai, į kuriuos mėginu atsakyti: kaip eksponatas pasiekė mūsų laikus? Ir čia nereikėtų vengti klausimų, kurie susiję su tuo, kad kadaise daiktai, dabar tapę muziejaus eksponatais, buvo pavogti, atimti, perimti ar nusavinti.“

Visos šios istorijos turbūt nebūtų pasiekusios lankytojų akių ir ausų, jei ne netikėtas, iš pažiūros nereikšmingų daiktų atsiradimas Vilniaus muziejaus rinkinyje. P. A. Stepavičius neslepia džiaugsmo, kad vilniečiai noriai dalijasi miesto istorijos detalėmis, kurias budri tyrėjo akis (dažnai žvelgianti pro padidinamąjį stiklą) geba įpinti į miesto istorijos audinį. Tad kitą kartą, tvarkydami seniai žmogaus dėmesio gavusį rūšį, palėpę, kambarį, spintą ar kišenę, prisiminkite – vertingi eksponatai nebūtinai tie, kurie žiba auksu, bet būtinai tie, kurie pasakoja istorijas.

Į muziejų patekus įvairiausiems daiktams, muziejininkai imasi detektyvų darbo. G. Grigėnaitės nuotr.

Gimtadienis

Balandžio 20–21 d.

„Neakivaizdinio Vilniaus“ gimtadienis

[Įvairios vietos](#)

Mūsų projektui – penkeri, tad švenčiame ir kviečiame į nematomą Vilnių: junkitės prie sostinės pažinimo alternatyvios platformos!

www.neakivaizdinisvilnius.lt

Mugė

Kovo 8–10 d.

Kaziuko mugė

[Įvairios vietos](#)

Nuo XVII amžiaus džiugina vilniečius!

www.kaziukomuge.lt

Pirmą kartą

Nuo kovo 9 d.

„Šito pas mus nėra“

[MO muziejus, Pylimo g. 17](#)

Parodoje „Šito pas mus nėra: intymumas, normos ir troškimai Baltijos šalių mene“ – žvilgsnis į seksualumą ir cenzūrą.

www.mo.lt

Kovo 22–24 d.

„Uptown Spring Market“

[Menų fabrikas „Loftas“, Švitrigailos g. 29](#)

Pirmą kartą su vietiniais kūrėjais bei gamintojais švęsime grįžtančią saulę.

www.menufabrikas.lt

Lietaus nuotekų valykla. Sauliaus Žiūros nuotr.

Nuo balandžio 1 d.

„Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

[Vilniaus gynybinės sienos bastėja, Bokšto g. 20](#)

Titnagas, parakas, lankas, šūvis – 10 tūkstančių metų ginkluotės istorija.

www.lnm.lt

Festivaliai

Kovo 14–27 d.

„Kino pavasaris“

[Vilniaus kino teatrui](#)

Atnaujinta programa, atrinkti užsienio ir lietuviški filmai, konkursai, diskusijos, susitikimai – 29-asis pavasaris su kinu vėl jaudina!

www.kinopavasaris.lt

Gegužės 18–19 d.

„Open House Vilnius“

[Įvairūs pastatai](#)

Atviros architektūros savaitgalio tema „Patogumas būti“ – aplankysite 60 išskirtinių pastatų.

www.openhousevilnius.lt

Gegužės 23–26 d.

„Vilnius Mama Jazz“

[Lietuvos nacionalinis dramos teatras, Gedimino pr. 4](#)

Džiazas iš viso pasaulio, susitikimai dramos teatro fojė – tirštas įspūdžių savaitgalis!

www.vilniusmamajazz.lt

Balandžio 27–gegužės 12 d.

Naujasis Baltijos šokis

[Įvairios vietos](#)

Ryškiausias šokio blyksnis mieste – šokio inovatoriai ir maištininkai, tendencijos.

www.newbalticdance.lt

Birželio 1 d.

„Pink Soup Fest“

[Tymo turgus ir visas Vilnius](#)

Šaltibarščių festivalis, gimęs pernai Vilniuje, sugrįžta ir visą miestą nudažo rožine spalva!

www.vilniusevents.lt

Šaltibarščių šventė. Olgos Posaskovos nuotr.

Paskaita

Kovo 21–balandžio 18 d.

Istorijos miestui ir pasauliui

[Senasis arsenalas, Arsenalo g. 3](#)

Nacionalinis muziejus ir Vilniaus universitetas kviečia į neakivaizdines miesto studijas!

www.lnm.lt

Su vaikais

Balandžio 6 ir gegužės 4 d.

„Mažylių šeštadienis“

[Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Vilniaus g. 41](#)

Atraskite garsus naujoje muziejaus erdvėje.

www.ltmkm.lt

Nuo gegužės 18 d.
„Vandens raketa“

Energetikos ir technikos muziejus,
Rinktinės g. 2

Interaktyvios dirbtuvės savaitgaliais kviečia tyrinėti raketas ir patiems vieną sukurti!

www.etm.lt

Muzika

Gegužės 18 d.
Gatvės muzikos diena

Senamiesčio gatvės ir skverai

Jau septynioliktą kartą šimtai atlikėjų savo muzika pripildys senamiesčio gatves, skverus ir parkus su šūkiu „Tarp mūsų viskas skamba“.

www.gmd.lt

Gatvės muzika. Gabrieliaus Jauniškio nuotr.

Parodos

Balandžio 12–14 d.
„Užuovėja“

Sapiegų rūmai, Leono Sapiegos g. 13

Atidarymo proga apie rūmus pasakoja barokinės freskos ir šiuolaikinio meno kūriniai.

www.sapiegurumai.lt

Visą pavasarį
„Pasaulio dydžio Lietuva: mūsų migracijos istorija“

Istorijų namai, T. Kosčiūškos g. 3

Lietuvos migracijos bangos ir asmenybės nuo XIX amžiaus vidurio iki šių dienų.

www.lnm.lt

Visą pavasarį
„Kaupti. Saugoti. Atskleisti“

Vilniaus muziejus, Vokiečių g. 6

36 daiktų „bylos“, atkuriančios pamirštas istorijas.

www.vilniausmuziejus.lt

Greitai pasibaigs

Iki kovo 31 d.
„Varpinė – Vilniaus laiko juosta“

Katedros varpinė, Katedros aikštė

Kas įvyko Vilniuje per 700 metų.

www.bpmuziejus.lt

Iki balandžio 1 d.
„Samuelio Bako menas Vilniuje: retrospektyva 1942–2023“

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus,
Naugarduko g. 10

Nuo devynmečio Samuelio Vilniaus iki šių dienų Vilniaus.

www.jmuseum.lt

Iki balandžio 21 d.
„Svetimas tapęs savu: daugialypis Vilniaus veidas“

Vilniaus paveikslų galerija, Didžioji g. 4

Amatininkų ir kūrėjų istoriją pasakoja XVI–XIX amžiaus eksponatai.

www.ldm.lt

Iki gegužės 5 d.
„Vilniaus laikas“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“, Užupio g. 40

Vilniaus laikas nuo XV amžiaus iki dabar.

www.tartle.lt

Naktį

Gegužės 18 d.
Muziejų naktis

Miesto muziejai

Vieną naktį per metus Vilniaus muziejai atveria duris, parodo įspūdingiausius eksponatus.

www.naktismuziejuje.lt

Gamtinės ekskursijos

Kovo 10 d.
40-ties paukščių diena

Verkių dvaro sodyba, Žaliųjų ežerų g. 49

Paukščių parskridimo dieną minėsime keliaudami atnaujintu ornitologiniu taku su ornitologu Gediminu Petkumi.

www.pavilniai-verkiai.lt

Kovo 11 d.
Nepriklausomybės atkūrimo dienos žygis

Prie Rokantiškių kapinių, Rokantiškių g. 28

Kovo 11-ąją kviečiame į 10 km žygį po Pavilnių regioninio parko apylinkes, piliakalnių su gidu Vytautu Nosevičiumi.

www.pavilniai-verkiai.lt

Visą pavasarį
Su rubrikos „Vieta“ gidais

Prie Rokantiškių kapinių, Rokantiškių g. 28

Keliaukite pažinti retų augalų ir gyvūnų su gide, ekologe Edita Medeina, atraskite Vilniaus kraštovaizdį abipus Vilnios su gide Asta Cicėniene, pasivaikščiokite po Verkius su gidu geologu Jonu Šečkumi.

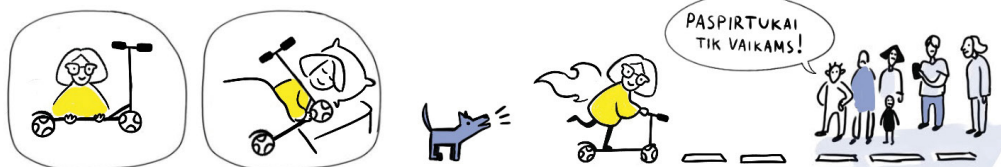

Daugiau

www.vilnius-events.lt

VILNIUS PASPIRTUKŲ MIESTAS?

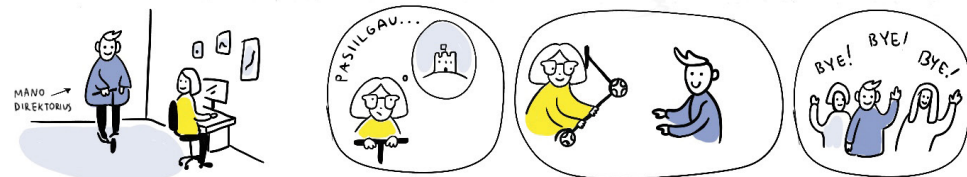
ATVYKDAMA STUDIJUOTI Į VILNIŲ NUSIPIRAU PASPIRTUKĄ. BUVAU VIENINTELĖ GATVĖJE SU PASPIRTUKU.

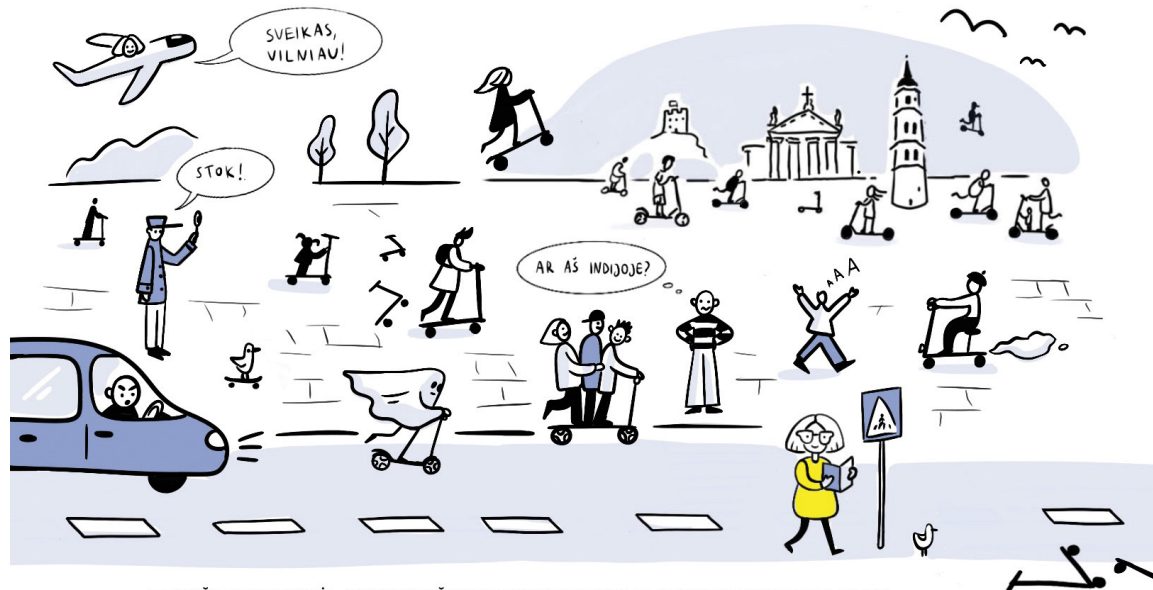
KIEKVIENĄ RYTĄ VAŽINĖDAVU Į PASKAITAS, BUVAU GREITESNĖ UŽ TROLEIBUSĄ. PABAIGUSI STUDIJAS IŠSIKRAUSČIAU DIRBTI Į ČEKIJĄ.

VISIEMS PATIKO MANO PASPIRTUKAS. MAN PATIKO NAUJAS DARBAS, TAČIAU LABAI ILGĖJAUSI VILNIAUS.

O KOL MANĖS NEBUVO, VISI VILNIEČIAI BEPROTIŠKAI PAMĖGO PASPIRTUKUS.

NEKENČIU MADŲ, TODĖL DABAR VAIKŠTAU SKAITYDAMA POEZIJĄ. GREITAI TAI BUS NAUJA MADA!

Riedlenčių
parkas WB
(p. 31)

„Radio Vilnius“
(p. 32)

Belvederio
gatvė
(p. 34)

Markučiai
(p. 34)

Skulptorių
Pieslių
namas
(p. 38)

„Sakai Ramen“
(p. 46)

„Miesto laboratorija“
(p. 43)

„Yugen Tea“
(p. 48)

„Oišy Izakaya“
(p. 49)

„Šokantis elnias“
(p. 54)

„Kamikadzė“
(p. 51)

Vilniaus muziejus
(p. 58)

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

www.neakivaizdinisvilnius.lt

FB: Neakivaizdinisvilnius

IG: neakivaizdinis_vilnius

Mobiliąją programėlę
„Neakivaizdinis Vilnius“
galima atsisiųsti

Leidinyi apie mažiau atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAS Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Rugilė Audėnienė, Virginija Sližauskaitė, Jurga Staučienė, Viktorija Shamanas, Toma Vidugirytė,
Gitana Vanagaitė, Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke, Gintarė Židonė, Albertas Kazlauskas, Agnė Šimkūnaitė

VIRŠĖLIS: Jurgos Staučienės nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

TURINIO REDAKTORĖ Rugilė Audėnienė

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

KALBOS REDAKTORĖ *Ne atbula ranka*

TIRAŽAS 8 000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X

Žurnalas atspausdintas ant
FSC sertifikuoto popieriaus.

